

**DOPPINGELLENŐRZÉS SZEMÉLYISÉGI JOGI
SZEMSZÖGBŐL**

Jelige: EPO

Tartalomjegyzék

1. Előszó.....	3
2. A doppingellenes harc és a személyiségi jogok.....	6
2.1. A doppingellenes harc kezdete a „Fair Play” jegyében	6
2.2. A nemzetközi szabályozás és a WADA	7
2.3. A magyarországi szabályozás kialakulása	9
2.4. Személyiségi jogi alapvetések és dopping	11
2.4.1. Személyiségi jogok	11
2.4.2. Integrálódás	13
2.5. A sportolóknak nyújtott személyiségi jogi védelem megjelenése	14
3. A doppingellenőrzés.....	16
3.1. A szabályrendszer alanya és kijelölése	16
3.2. Adatvédelmi kérdések	18
3.2.1. Adatok és adatszolgáltatás.....	18
3.2.2. Adatvédelem a sportolókért.....	20
3.2.3. Arányossági kérdések.....	22
3.3. Rendelkezésre állási kötelezettség	23
3.4. Mintavétel.....	26
3.5. A minták laboratóriumi kezelése és vizsgálata	28
3.5.1. Szállítás és kezelés	29
3.5.2. Kutatás és emberi tényezők.....	32
4. Pozitív minta	34
4.1. „Doppingolás” kontra „doppingvétség”	34
4.2. Jogorvoslatokról	37
5. Zárszó	39
Irodalomjegyzék:.....	40

Rövidítések jegyzéke:

WADA – Nemzetközi Doppingellenes Ügynökség (World Anti-Doping Agency)

Rendelet - a doppingellenes tevékenység szabályairól szóló 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet

Kódex - World Anti – Doping Code, Nemzetközi Doppingellenes Szabályzat

NOB - Nemzetközi Olimpiai Bizottság

Szabványok - 5 Nemzetközi Szabvány

Adatvédelmi Szabvány - Magánélet és Személyes Információk védelmét szolgáló Szabvány

Laboratóriumokra vonatkozó Szabvány - Laboratóriumokra vonatkozó Nemzetközi Szabvány

HUNADO - Nemzeti Antidopping Szervezet

Infotv. – az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény.

Stv. - a sportról szóló 2004. évi I. törvény

Ptk. - a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény

új Ptk. - T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről

1. Előszó

A Google kereső programjába beírva a dopping¹ szót, az első személy, akiről arcképes fotót láthatunk, az a kiváló kerékpáros Lance Armstrong. Napjainkban ő az a sportoló, aki képes egyben megtestesíteni a rákellenes harcot és a tiltott teljesítményfokozó szerekkel és módszerekkel elért sikereket egyaránt. Ennek kapcsán talán már mindenki feltette magában azt a kérdést: hogyan lehetséges, hogy egymás után hétszer megnyerte a világhírű francia kerékpárversenyt, a Tour de France-t úgy, hogy egyetlen pozitív mintát sem produkált. Most már tudjuk, hogy az Egyesült Államok Doppingellenes Ügynökségének nyomozati iratai alapján Armstrong mögött a sporttörténelem legkifinomultabb, legprofesszionálisabb és mostanáig a legsikeresebb doppingprogramja állt versenyzői karrierjének fénykorában.²

Amennyiben a számomra sokáig példaképként szolgáló kerékpárosnak az esetét kicsit jobban kibontom, rengeteg olyan kérdést fogalmazhatok meg, amely véleményem szerint az egész sportszerető közösséget foglalkoztatja:

Annak ellenére, hogy nagyon kevés a pozitív teszteredmény, valójában doppingolnak a sportolók? Az ellenőrzési módszerekkel mikorra lesznek kimutathatók a sportolók vér és vizeletmintájában az orvosok által folyamatosan fejlesztett kémiai vegyületek? Meddig kell visszamenőlegesen „rettegnie” egy sportolónak, hogy a mintájában tiltott szert mutatnak ki? A versenysportolók korai halálozása összefüggésbe hozható-e a tiltott teljesítményfokozó szerekkel? És valójában mit is tartalmaznak a kereskedelmi forgalomban is kapható teljesítménynövelő szerek?

Természetes módon a doppingellenes harc fontosságának kihangsúlyozása érdekében ezekre a kérdésekre választ kell adni. Viszont a témám kiválasztásánál úgy gondoltam, hogy ezek annyira átfogó kérdések, hogy megválaszolásuk egy ekkora dolgozat feladata nem lehet. Sokkal célszerűbb volt tehát egy olyan területet görcső alá venni, ahol rá tudok világítani a dopping és a jog kapcsolatára, valamint arra a széleskörű jogi eszközrendszerre, amit a

¹ A dopping szó a dél-afrikai eredetű „dop” szóból ered, amely a zulu harcosok harci kedvét fokozó italát jelölte. A szó eredeti jelentését angol nyelvterületen a 20. században nyerte el, ekkor a versenylovak illegális gyógyszerezésére használták a kifejezést.

Jogi értelemben: „meghatározott tiltólista szerinti hatóanyagot tartalmazó teljesítményfokozó - vagy annak elfedését, illetve gyorsabb kiürítését elősegítő - szer, készítmény vagy élettani vegyület, továbbá módszer.” 43/2011. (III. 23.) Korm. rendelet a doppingellenes tevékenységek szabályairól 2.§ 2.

² NSO: „Armstrongnak nincs helye a kerékpársportban” - megfosztották sikereitől. (2012.10.22.), NSO Online. <http://www.nemzetisport.hu/kerepar/armstrongnak-nincs-helye-a-kerekparsportban-megfosztottak-sikereitol-2184583> (Letöltve: 2012.10.22.)

szabályalkotók alkalmaznak. Így esett a választásom a doppingellenőrzés személyiségi jogi szemszögből történő elemzésére.

A téma kiválóan szemlélteti, hogy a szabályalkotónak mennyire precíznek kellett lenni, hogy a doppingeljárás első mozzanatától egészen az eljárás befejezését követő következményekig mindig szem előtt tudja tartani a sportolók személyiségi jogait. Ennek elérése azért is kifejezetten nehéz, mert a doppingellenes harc a tiszta sportot és a “fair play”-t kívánja elősegíteni, a személyiségi jogok pedig a sportolók integritását, háborítatlanságát, beavatkozástól mentes mozgásterét hívatott védeni és tiszteletben tartatni. A kutatómunkámban majd láthatóvá válik, hogy a két cél mikor erősíti, és mikor gyengíti egymást.

Ebből adódóan fontosnak tartom leszögezni, hogy a dolgozatom elsődleges célja, a Nemzetközi Doppingellenes Ügynökség (World Anti-Doping Agency) által kidolgozott rendszer bemutatása és ahol szükséges ott tárgyilagos kritizálása. Ennek keretében rá kívánok mutatni az egyes eszközökre, megoldásokra, amelyekkel a sportolók személyiségi jogait védeni kívánják, és egyben megakadályozzák a tiltott teljesítménynyújtó eszközökkel való visszaéléseket.

A téma felvezetéseként ismertetni kívánom a doppingellenes szabályozás kialakulását, valamint a sportolók személyiségi jogi védelmének megjelenését. Az elemzés központi részét a harmadik és negyedik fejezet képezi, amelyek részletesen bemutatják a doppingellenőrzés egyes fázisait személyiségi jogi szemszögből. A tanulmány itt kiemelten foglalkozik többek között a sportolók nyilvántartásával és adataik kezelésével, a rendelkezésre állási kötelezettségükkel és az ADAMS rendszerrel, a mintavétellel és a levett minták laboratóriumi kezelésével, valamint a pozitív mintát szolgáltató sportoló személyiségi jogainak tiszteletben tartásával.

Annak érdekében, hogy mindezekről átfogó képet tudjak adni, a vizsgálatom anyagát képezi a WADA által készített Nemzetközi Doppingellenes Szabályzat (World Anti – Doping Code) és annak a magyar jogrendszerbe - A doppingellenes tevékenység szabályairól szóló 43/2011. (III.23.) Korm. rendelettel - átültetett szabályrendszere, a hozzájuk kapcsolódó gyakorlat, valamint a WADA által kidolgozott Nemzetközi Szabványok. Ezt egészítik ki a hatályos Ptk.,³ az Infotv.,⁴ valamint az Alaptörvényünk⁵ releváns rendelkezései. Mindezek

³Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény.

⁴Információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény.

⁵Magyarország Alaptörvénye. (2011. április 25.).

mellett az elemzés teljességének érdekében az ellenőrzés gyakorlati megvalósulását szemléltető jogesetek, valamint a sajtóban megjelenő cikkek is a forrásanyag részei.

2.A doppingellenes harc és a személyiségi jogok

2.1. A doppingellenes harc kezdete a „Fair Play” jegyében

A sport, mint minden más, a társadalom által gyakorolt, közösséget és egyént egyaránt építő tevékenység alapvető etikai normákra épül. Ezek közül az írott és íratlan szabályok közül a 20. század és az újkori olimpiák hajnalán emelkedett ki az a fogalom, amely napjainkban egyszerre célként és eszközként is képes funkcionálni: Fair Play – Sportszerűség (a szó szoros értelmében: Tiszta Játék). A fair play egyszerre jelenti a szabályoknak, az ellenfélnek, a bíró döntéseinek, a közönségnek, valamint a játék szellemének tiszteletét, a csapatszellemet, a lojalitást, valamint az önértéket a győzelemben éppúgy, mint vereség esetén.

A fogalom jelentésének tisztázása azért volt lényeges, mert a sport jövőjének, azaz a sportszerűség elvének érvényre juttatását a dopping használata súlyosan veszélyezteti. Mint a későbbiekben jól látható, ez a fogalom ténylegesen rászolgál a fentebb említett kettősségére, mert elérendő cél, hogy a sportolók tiltott teljesítményfokozó szereket és módszereket ne használjanak, és eszköz, mert nemzetközi és hazai szinten is kiindulópontja a doppingellenes harcnak.

A Nemzetközi Doppingellenes Ügynökség 1999. november 10-én alakult meg. Létrejöttének közvetlen előzménye a Nemzetközi Olimpiai Bizottság kezdeményezésére 1999 februárjában, Lausanne-ban megrendezett anti-dopping konferencia, melyen az államok és nemzetközi sportszervezetek együttesen döntöttek a tiltott teljesítményfokozó szerek és módszerek elleni fellépés közös fórumának megteremtéséről.⁶ Ezt az együttműködésben történő áttörést sokan az 1988-as Szöuli Olimpiához kötik, amikor Ben Johnson a 100 méteren rajthoz álló sprinter lebukott. El kell ismerni, hogy ez egy jelentős dátum, azonban a közeledést sokkal inkább sportgazdasági és jogi szempontok váltották ki.⁷ A doppingellenes szabályozás követhetlenné vált. Ennek legfőbb oka az volt, hogy az államok, a NOB és a nemzetközi sportszövetségek különböző definíciókat alkalmaztak, és eltérő szabályokat hoztak sokszor azonos kérdésekben.⁸ Következésképpen mind a sportolók mind pedig a sportszakemberek egy átláthatatlan labirintusba kerültek. Mindezt figyelembe véve, jogos félelemként merült fel mindkét oldalról, hogy a sportba történő tőkeáramoltatás (pl.:

⁶WADA honlapján található információ (2010.06.): <http://wada-ama.org/en/About-WADA/History/A-Brief-History-of-Anti-Doping/> (Letöltve:2012.08.12.)

⁷A doppingellenes harc történeti áttekintéséhez ajánlom a WADA angol nyelvű hivatalos honlapját, amelyre már korábban hivatkoztam.

⁸Az államok közötti együttműködés egyedüli fórumként az Európa Tanács Doppingellenes Megfigyelő Csoportja szolgált.

szponzori szerződések formájában) drasztikus mértékben csökkenhet, ha nem találnak egy, a probléma kezelésére irányuló, hatékony, közös megoldást.

2.2. A nemzetközi szabályozás és a WADA

Megalakulását követően a WADA rögtön domináns szereplőjévé vált a tiltott teljesítményfokozó szerek és módszerek elleni küzdelemnek. A szervezet legfőbb feladatának a tiszta sport elérését, a tagállamok és nemzetközi sportszervezetek együttműködésének elősegítését és a sportolók egészségének védelmét tűzte ki céljaként.⁹ Ezek megvalósítása érdekében hét kiemelten kezelendő területet határozott meg.

Dolgozatom szempontjából közvetlenül egy terület releváns ezek közül. A WADA elkötelezett amellett, hogy elősegít egy olyan specifikus jogharmonizációt, amely kizárólag a tagállamok doppingellenes politikáját és az ahhoz kapcsolódó jogalkotást kívánja azonos alapokra helyezni. Ennek keretében több olyan eszközzel él, amely megkérdőjelezhetetlenné teszi a nemzetközi jogi elemek megjelenését, amikkel a szervezet nagyon sajátos tagállamokon felüli szabályalkotási tevékenységet végez.¹⁰

A WADA jogharmonizációs tevékenységének különlegességét státuszának sajátossága adja, mert nemzetközi jogi értelemben nem tekinthetjük jogalanynak. Ennek következménye, hogy a tagállamokat nem kötelezheti a Kódexben foglaltak teljesítésére, és az egyes országok valójában nem is aláírói a Kódexnek. Ennek áthidalására alkalmazandó a Kódex 22. cikke: A sport területén a dopping elleni küzdelemről szóló, 2003. március 3-i koppenhágai nyilatkozat és az UNESCO keretei között létrehozott nemzetközi doppingellenes egyezmény¹¹ folyamatosan frissítve, mindig megfelel a Kódex aktuális szabályainak, és az államok is aláíró felek lehetnek.

A továbbiakban ezeket figyelembe véve és ezekkel összefüggésben kívánom röviden ismertetni a hatályos nemzetközi szabályozást és az abból kibontakozó magyarországi doppingellenes tevékenység jogi alapjait.

A WADA legfőbb döntéshozó szerve a 38 tagból álló Alapító Tanács, amelynek tagjait az olimpiai mozgalom, nemzetközi sportszervezetek és az államok delegáltjai teszik

⁹WADA: Constitutive Instrument Of Foundation of the Agence Mondiale Antidopage. 2009. szeptember., 4. cikk.

¹⁰A WADA honlapján található információ (2009. 10.): <http://www.wada-ama.org/en/About-WADA/History-Mission-Priorities-and-Strategic-Plan/Priorities/> (2012.09.01.)

¹¹UNESCO: „International Convention Against Doping In Sport”. 2005.10.19. Párizs. Magyarországon: 99/2007. (V. 8.) Korm. rendelet a sportbeli dopping elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről-címen került átültetésre. Jelenleg hatályos UNESCO egyezmény: 42/2011. (III. 23.) Korm. rendelet az UNESCO által 2005. október 19-én elfogadott, a sportbeli dopping elleni nemzetközi egyezmény módosításának kihirdetéséről

ki.¹² Itt Európának öt hely van biztosítva. Az Alapító Tanács egy-egy komoly döntésének meghozatalát sokszor hosszú, valamennyi tagországnak a részvételével zajló előzetes egyeztetés előzi meg. Európában ezt a funkciót két bizottság tölti be. A már korábban említett, a doppingellenes harc terén komoly eredményekkel rendelkező Európa Tanács Doppingellenes Monitoring Csoportja, amelynek hazánk 1989 óta tagja, valamint az Európai Tanács keretein belül működő „Ad hoc European Committee for the World Anti-Doping Agency” (CAHAMA).

Az immár nemzetközi szervezet által összehangolt munkának az első és egyik legjelentősebb eredménye közvetlenül az Athéni Nyári Olimpia Játékok előtt jelentkezett. Közel négy éves egyeztetés után a 2003. március 3-5. között Koppenhágában megtartott II. Doppingellenes Világkonferencián elfogadásra került a World Anti-Doping Code,¹³ amely már megfelelő keretet biztosított az államok és sportszervezetek különböző doppingellenes politikájának, jogszabályainak és egyéb szabályozásainak összehangolására. A Kódex hamar bizonyította, hogy könnyen alkalmazható. Ezt támasztotta alá, hogy a rengeteg doppingüggyel foglalkozó Nemzetközi Sportdöntőbíróóság (Court of Arbitration for Sport) rövid időn belül minden döntését az ebben megfogalmazott szabályokra alapozta. Az első szabályozási elemek meghatározását követően a WADA a jelenleg hatályos szabályozás megszületése végett két irányba mozdult el. Egyrészt 2006-ban világszerte elindítottak egy konzultációs folyamatot, amelynek célja a Kódex szabályainak felülvizsgálata és finomítása volt. Másrészt már korábban hozzákezdtek olyan részletszabályok kidolgozásához, amelyek csak az ellenőrzés egyes elemeire vonatkoznak. A megvalósítás eredményeképpen a Kódex hatálybalépésével egy időben készült el öt Nemzetközi Szabvány,¹⁴ amelyeknek célja, hogy a tiltólisták, laboratóriumok és laboratórium tesztek, gyógyászati célú mentesség és a magánélet és személyes információk védelme területén speciális szabályokkal segítsék elő a harmonizációt. A már korábban említett konzultációs folyamatot idővel a Szabványokra is kiterjesztették és 2007. november 17-én Madridban, a harmadik nemzetközi konferencián a felülvizsgálat lezárásaként elfogadásra került egy átfogó módosítás. Az új, jelenleg is hatályos Kódex és a vele harmonizáló Szabványok 2009. január 1-jével léptek hatályba.

Mint látható, a doppingolás elleni közös és hatékony fellépés a doppingellenőrzés folyamatában résztvevők feladat- és hatásköreinek világos szabályozásával, a doppingellenes

¹²WADA: Constitutive Instrument Of Foundation of the Agence Mondiale Antidopage. 2009. szeptember, 6. cikk.

¹³WADA: Nemzetközi Doppingellenes Szabályzat, 2004. január 1-én lépett hatályba.

¹⁴International Standards. Bővebben: <http://www.wada-ama.org/en/World-Anti-Doping-Program/Sports-and-Anti-Doping-Organizations/International-Standards/>

küzdelem szereplőinek összefogásával valósítható meg. A kiválasztott témában is jól láthatóvá válik majd, hogy a nemzetközi együttműködésnek köszönhetően elfogadott új Kódex sokkal erőteljesebb, magasabb szinten képes biztosítani a sportolók ellenőrzését és jogaik védelmét sporttól, állampolgárságtól és a mintavétel helyétől függetlenül.

2.3. A magyarországi szabályozás kialakulása

Hazánkban a rendszerváltásig tiltott teljesítményfokozó szerek elleni küzdelemről csak képlékeny módon beszélhettünk. A fordulatot az 1988-as szöuli olimpián bekövetkezett magyar doppingbotrány hozta meg. Az itt lebukott két súlyemelő esete előre be nem kalkulált lavinát indított meg, amelynek következményeképpen az állam, a sport és az egészségügy legális viszonya megkérdőjeleződött.¹⁵ Utólag megállapíthatjuk, hogy a magyar sporton esett csorba kiküszöbölésére a legjobbkor érkezett a rendszerváltás és a benne rejlő nyitási lehetőség a nyugati kultúrpolitikák irányába. Ennek keretében már 1989-ben megfigyelőt delegáltunk, majd 1990-től csatlakoztunk az Európa Tanács Doppingellenes Megfigyelő Csoportjához, és megkezdődött a nemzeti doppingellenes politika kialakítása.¹⁶

A jogalkotói munka első kézzel fogható eredménye a sportról szóló 1996. évi LXIV törvény 1998-as módosításával beépített felhatalmazás alapján elkészített 86/1998. (V.6.) Korm. rendelet¹⁷ volt. Ezt követően a jogalkotói munka felgyorsult, így a WADA megalakulását követő sporttörvényünk (a sportról szóló 2000. évi CXLV. törvény)¹⁸ már szélesebb körben érinti a tiltott teljesítményfokozók elleni fellépést és az egészségügyi ellenőrzés fontosságát. Hazánk következő, jelenleg is hatályos sportról szóló törvénye a 2004. évi I. törvény, amely nemrég egy átfogó módosításon esett át.¹⁹ A jogszabály igazi áttörést jelentett, mert már a módosítások nélküli változata is foglalkozott a doppingellenes feladatok megosztásával, megfogalmazta a sportolókra vonatkozó általános dopping tilalmat, valamint a korábbi gyakorlathoz hasonlóan, felhatalmazta a Kormányt, hogy a doppingtilalomra és a

¹⁵Bővebben: Szerdahelyi Szabolcs: Doppingrendszerváltás. Kpnet Üzleti Hetilap

¹⁶Az Európa Tanács, 1989. november 16-án elfogadta a tiltott teljesítményfokozó szerek és módszerek elleni 135. számú Egyezményt. Az Egyezményhez a Magyar Köztársaság 1990. január 29-én csatlakozott és hazánkban 1990. március 1-jén lépett hatályba.

¹⁷A meg nem engedett teljesítményfokozó szerek, készítmények és módszerek használata tilalmának szabályairól szóló 86/1998. (V. 6.) Korm. rendelet

¹⁸Közvetlenül a sporttörvény felhatalmazása alapján (2000. évi CXLV. törvény 93. § (1) bekezdésének a) pontja), a WADA ajánlásait figyelembe véve készült el a 99/2001 (VI. 20.) Korm. rendelet a doppingellenes tevékenység szabályairól.

¹⁹2011. CLXXII. törvény által. A módosítás során további doppingellenes rendelkezések emelkedtek törvényi szintre.

doppingvizsgálatra vonatkozó szabályokat rendeleti szinten szabályozza.²⁰ A felhatalmazás alapján készült el a doppingellenes tevékenység szabályairól szóló 55/2004. (III. 31.) Korm. rendelet, amelynek példaértékét mutatja, hogy az első olyan szabályozás volt, amely már átültette a Kódex tagállamokra nézve kötelező szabályainak nagy részét.

Az egész rendszer főpróbája az athéni olimpia és az azt megelőző felkészülési időszak volt. Dolgozatomnak ugyan nem célja a fejlődés utólagos értékelése, azonban tényként állapítható meg, hogy a 2004-es nyári játékok számunkra oly keserű dopping vétségei bebizonyították, hogy a gyakorlat még nagyon távol állt a nemzetközileg elvárt szinttől. A továbblépés érdekében felülvizsgálták a magyar rendszert és az állam a doppingellenőrzést kivette a saját feladatköréből és létrehozta a Nemzeti Antidopping Szervezetet.²¹

Az athéni játékokat követő években a magyar sportdiplomácia egyetlen célja az volt, hogy helyreállítsa a rólunk kialakult képet. Jól tükrözi ezt a szándékot, hogy a pekingi olimpia évében összesen két doppingellenőrzésen megbukott sportolót regisztráltak, és közülük egyiknek sem volt reális esélye olimpiai szint közelébe jutni. Fontos azonban kiemelni, hogy az akkor hatályos rendeletünknek²² nem a WADA Kódexnek a magyar jogrendszerbe való kizárólagos átültetése, hanem a Magyarországon lefolytatott doppingellenőrzések, illetve a magyar doppingellenes politika és a WADA szakmai vezetésével (dominanciájával) zajló nemzetközi doppingellenes küzdelem minél szorosabb összehangolása volt a célja. Erre a tényre mutatott rá a WADA ún. „Kódexnek való megfelelési”²³ eljárása, amely átfogóan és tételes jelleggel vizsgálta a magyar doppingellenes szervezetrendszer egészét és a doppingellenes tevékenységben részt vevő egyes szervek feladat- és hatásköreit valamint a nemzeti doppingellenes politika WADA követelményrendszernek való megfelelését. Itt kell megemlítenünk, hogy ekkor már a 2009-től hatályos Kódexhez mérték a magyar szabályozást. A jogalkotás a vizsgálatra reagálva készítette el a 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet tervezetét, amelynek elfogadását megelőzően egyeztettek a WADA releváns szerveivel, amelyektől 2010 végén zöld utat kaptak. A Rendelet 2011. március 23-án lépett hatályba, és a magyar szabályozás így már minden tekintetben megfelel a WADA elvárásainak.

²⁰2004.évi I. törvény 4.§. (3) bek.: „A doppingtilalomra és a doppingvizsgálatra vonatkozó részletes szabályokat a Kormány rendeletben állapítja meg.”

²¹ A doppingellenes tevékenység szabályairól szóló 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet. 3. §. b) pont.

²²55/2004. (III. 31.) Korm. rendelet

²³WADA: Nemzetközi Doppingellenes Szabályzat 2009. január 1. 23.4. Cikk. A minősítésnek egyre nagyobb a jelentősége, mert következményként az olimpiáról és más nemzetközi versenyekről is kizárhatják az államot.

2.4. Személyiségi jogi alapvetések és dopping

Mint látható, a dopping és a vele közvetlenül összefüggő területek jogi szabályozása nagyon fiatal. Amennyiben tehát történelmi gyökereket kívánunk keresni a dopping és a személyiségi jogok kapcsolatában, nehéz lesz bármilyen konkrét tény- vagy joganyagra lelnünk a múltból, ezért a jelenlegi szabályozásra kell támaszkodnunk. Ennek ellenére nem hagyhatjuk figyelmen kívül, sőt merítenünk kell a nagyobb múltra visszatekintő jogágaknak a fejlődéstörténetéből, amelyek közvetlen alapját képezik a dolgozat témájának.

A sportjog egyik kiemelt fontosságú területe a doppingellenes küzdelem szabályozása. Ezt támasztja alá, hogy a kevés fellelhető forrás mind-mind a sportjog részeként említi a doppingellenes tevékenység jogi szabályozását. Ezt a kapcsolatot erősíti továbbá a sportjog sajátossága, miszerint egy úgynevezett „keresztülfekvő jogágról” kell beszélnünk. Ebből a meghatározásból következik, hogy maga a sportjog még nem felel meg azoknak a kritériumoknak, amelyek alapján önálló jogágnak tekinthetnénk, így inkább érdemes úgy tekinteni rá, mint egy „vegyes szakjog” amelyben több jogág elemei alkalmazásra kerülnek (Pl.: polgári jog, büntetőjog, alkotmányjog).²⁴

2.4.1. Személyiségi jogok

A személyiségi jogok és azok védelmének megjelenését a sportjogban, azon belül pedig a doppingra vonatkozó szabályozásban – a sportjog „vegyes szakjog” jellegéből adódóan nem vonhatjuk tehát kérdőre, sőt minden szempontból várható következményként kell értékelnünk.

Mivel az egyén személyisége oly mértékben egyedi és autonóm, hogy annak védelme még jogilag sem biztosítható teljes egészében, ezért több jogág is általános védelemben részesíti.²⁵ Ezt a megállapítást erősíti meg az Alkotmánybíróság a 8/1990.(IV.23.) számú határozatában, amelyben rámutat, hogy az általános személyiségi jog olyan szubszidiárius alapjog, amelyet bármely bíróság alkalmazhat, ha az egyén függetlenségének védelméről van szó. Így lehetséges, hogy a személyiségi jogok sérülésének mértékére és módjára tekintettel védendő alanyi jogként van jelen Alaptörvényünkben,²⁶ Büntető Törvénykönyvünkben²⁷,

²⁴Pataki Gábor: „A sportjog és helyzete Magyarországon – prominensek szemével”, 2009.
<http://www.jogiforum.hu/sportjog#4> (2012.09.12.)

²⁵Sólyom László: A személyiségi jogok elmélete. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1983. 313-314. o.

²⁶Magyarország Alaptörvénye.

²⁷1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről III. cím A szabadság és az emberi méltóság elleni bűncselekmények.

Ptk.-ban,²⁸ más önálló jogterületeken (pl.: adatvédelmi jog, szabálysértési jog) valamint nemzetközi egyezményekben. A terület tehát nagyon komplex és mivel a személyiségi jogok funkciója a történelmi, gazdasági és társadalmi hatásmechanizmusok következtében folytonosan változó, ezért a doppingellenőrzés során a személyiségi jogok védelmének megjelenítése teljesen természetes elvárás a szabályalkotókkal szemben is.²⁹

Amennyiben a fentiek közül kiemelem a Ptk. szabályozását, és annak védelmi funkcióját veszem figyelembe, több a doppingellenőrzés szemszögéből lényeges tulajdonságra ki kell térnem. Egyrészt ma már teljesen természetesnek kell vennünk a polgári jogi személyiségi jognak a közvetlen kapcsolatát az emberi jogokkal és alkotmányos alapjogokkal,³⁰ így az elemzésre kerülő szabályokban is elfogadható a keveredésük. Másrészt viszont az alkotmányos alapjogok katalógusa által érintett kör nem azonos a polgári jogban védett személyiségi jogokkal.³¹ Erre utal az Alkotmánybíróság 64/1991. (XII.17.) számú határozata, melynek indoklásában kifejtik, hogy az általános személyiségi jog alapjogi védelmének elsődleges feladata az ember (jelen esetben a sportoló) védelme az állam törvényeivel és joggyakorlatával szemben. Ezek alapján pedig megállapíthatom, hogy bizonyos mértékű tartalmi összefüggés fennáll a két jogág között, - tehát elemzésem során ezt szem előtt kell tartanom – azonban nem hagyhatom figyelmen kívül, hogy a polgári jog elsődlegesen tisztán magánjogi viszonyokban kívánja védelmi funkcióját biztosítani.³²

A személyiségi jogok a Ptk.-ban két szinten jelennek meg. Élveznek egy általános védelmet, amelyet a Ptk. 75.§ (1) bekezdése (generálklauzula) biztosít, továbbá egyes jogokat a jogalkotó külön nevesített a törvénykönyvben. Ezeknek a jogoknak a bővebb ismertetését itt most nem teszem meg, mert sokkal célszerűbb ezt az ellenőrzés során felmerülő sérelmek függvényében vizsgálni, viszont a jelenlegi szabályozás felépítésének megemlítése szükségszerű volt az átfogó polgári törvénykönyv módosítás kapcsán. A parlament előtt lévő T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről több módosítást is eszközöl az általunk vizsgált területen belül. Ezek közül most hármat emelnék ki:

²⁸ 1959. évi IV. törvény. IV. Cím A személyek polgári jogi védelme.

²⁹ Lenkovics Barnabás–Székely László: A személyi jog vázlata. Eötvös József Könyvkiadó. Budapest, 2008. 94.

o.

³⁰ Lenkovics–Székely i.m. 95-96. o.

³¹ Petrik Ferenc: A személyiség jogi védelme A sajtó-helyreigazítás. Hvgorac Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2001. 62. o.

³² Petrik i.m. 36. o.

- A legfontosabb talán, hogy teljes mértékben szakít a "személyhez fűződő jogok" meghatározásával és helyébe a köznap szöhasználatban érvényesülő "személyiségi jogok" meghatározást ülteti.³³

- Meg kell említeni, hogy a kétszintű védelem terén a generálklauzula pozícióját megerősíti és a jogalkalmazói gyakorlatban letisztult személyiségi jogokat nevesíti.³⁴

- További változás, hogy ugyan továbbra sem vonja kétségbe, hogy bizonyos alapjogok megsértése a személyiségi jogok magánjogi védelme körében is szankcionálható, de amennyiben azok érvényesülésére más közjogi eszközök is rendelkezésre állnak, akkor a Ptk. erre vonatkozó szabályait elhagyja (pl.: adatvédelem, sajtó-helyreigazítás).³⁵

Az általam említett két jogág (alkotmányjog, polgári jog) mellett meg kell említenünk a személyes adatok védelmét, amely a tudományos-technikai forradalom indította fejlődés következtében „adatvédelmi jog” címen külön jogággá fejlődött, de általános védelme a Ptk.-ban is megmaradt.³⁶ Mivel a sportolók nyilvántartása, a mintavétel és a levett minták kezelése közvetlen kapcsolatban áll az említett területtel, így a szabályozás kialakítói nem hagyhatták figyelmen kívül a jogterület alapelveit. Erre utal a Magánélet és Személyes Információk védelmét szolgáló Szabvány Preambuluma is, ahol közvetlenül utalnak a 95/46/EK Irányelvre, valamint a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet 1980-ban kibocsátott útmutatására is.³⁷ Az adatvédelem és a doppingellenőrzés kapcsolatának bővebb elemzésére a 3.2.-es fejezetben kerül sor.

2.4.2. Integrálódás

A jelenlegi doppingszabályozás alapját egy már korábban említett etikai követelmény, a Fair Play szelleme adta meg.³⁸ Világosan látszik azonban, hogy a társadalom által megfogalmazott elvárások (a tiszta sport követelménye) ma már nem jelenthetnek feltétel nélküliséget a jogi szabályozás terén. Ez a kijelentés különösen igaz a személyiségi jogok védelmére. Így ha ezeknek a jogoknak a doppingszabályozásba való integrálódását egy sajátos tulajdonságukból már levezettem, fontos megjegyezni, hogy beépülésüknek további oka, hogy a fejlett jogi kultúrákban paradox módon a szabályozás szükségessége pontosan a

³³ Vékás Lajos (szerk.): Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslatok magyarázatokkal. Complex Kiadó Jog és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2012. 45-46. o.

³⁴ Vékás Lajos: i.m. 46. o.

³⁵ Vékás Lajos: i.m. 46-47. o.

³⁶ 1959. évi IV. törvény 83. §.

³⁷ Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD): Irányelvek a magánélet védelmének és a személyes adatok határokon átvitelő áramlásáról. 1980.

³⁸ WADA: Kódex: Szabályzat Alapvető Indoklása.

szabályok elleni védekezés érdekében történik. Így a személyiségi jogok védelmét ellátó szabályok megjelenése valójában az egyén személyiségéhez fűződő jogainak más előírásokkal történő teljes korlátozását kívánja kizárni.³⁹

Ennek megfelelően a sportoló védelme a doppingellenőrzés során - ahogy majd látni fogjuk - ugyanolyan kiemelten kezelt szempont, mint hogy megőrizték a sport tényleges jelentését. A doppingellenes tevékenységben megjelenő tiszta sport követelménye és a személyiségi jogok folyamatos ütközéséből pedig adódik, hogy kapcsolatukat csakis annak tükrében vizsgálhatom, hogy a sportoló személyiségéhez tapadó valóságos és imaginárius tér külső határainak biztosítása az integritás, a háborítatlanság, a beavatkozás-mentesség célorientált és társadalmilag elfogadott mértéket betartva történik-e.⁴⁰

Az előző fejezetek jól tükrözik, hogy a dopping és a személyiségi jogok kapcsolata nem egy hosszú jogfejlődés eredményeképpen jött létre, hanem sokkal inkább a fejlett kontinentális és "common law"⁴¹ jogterületek célzott vegyítésével. A jogalkotóknak sem új fogalmak megalkotása volt a feladata, hanem inkább a rendelkezésre álló jogi eszközöket kellett strukturálnia. Erre kifejezetten jó példa a „különleges adat” fogalma, melynek meghatározása az Adatvédelmi Szabványban⁴² megegyezik a hatályos információs önrendelkezési jogról és információszabadságról szóló törvényünkben foglaltakkal.⁴³ Mindent összevetve tehát a Magyarországon hatályban lévő polgári jogi, alkotmányjogi vagy adatvédelmi szabályok a közös kontinentális gyökerek következtében megfelelő összehasonlítási alapként tudnak funkcionálni az elemzésemhez.

2.5. A sportolóknak nyújtott személyiségi jogi védelem megjelenése

A Kódex hatályba lépése előtt nem beszélhettünk egységes szabályozásról, mert minden nemzetközi sportszervezet, sportszövetség valamint az egyes országok is saját szabályozást dolgoztak ki a doppingellenőrzésre. A tekintetben, hogy ezek a szabályok milyen védelmet tudtak nyújtani a sportolóknak, egy külön dolgozat témáját is képezhetnék, nem kívánom a teljesség igényével részletezni. Viszont egy rövid elemzés erejéig mindenképpen érdemes szemügyre vennünk, hogy a közelmúlt jogszabályai összhangban voltak-e a személyiségi jogok általános védelmével, és ha igen, milyen mértékben. A 86/1998. (V.6.)

³⁹Sólyom i.m. 315. o.

⁴⁰Lenkovics-Székely i.m. 98. o.

⁴¹ Az angolszász jogterületek hatását ugyan meg kell említeni a dopping szabályozásánál, mert kialakulására és fejlődésére hatással van, de elemzésem nem ilyen irányú.

⁴²WADA: International Standard for the Protection of Privacy and Personal Information (ISPPPI). 3.2 Sensitive Personal Information.

⁴³2011. évi CXII. Törvény 3§ (3) bek.

Korm. rendelet szabályai a nemzetközi szabályozást tükrözték, ezért is kell megállapítanunk azt a sajnálatos tényt, hogy a sportolók személyiségi jogainak védelme még gyerekcipőben járt mind hazánkban, mind pedig világszerte. A dopping-mintavétel eljárási rendjében csak egy általános kijelentést tesznek arra vonatkozóan, hogy mindenkit egyenlően kezeljenek,⁴⁴ és csak néhány további szakaszban jelenik meg a sportoló tájékoztatása és bejegyzése, mint alapkövetelmény, valamint hogy a mintavételt csak a versenyzővel azonos nemű személy végezheti el.⁴⁵ Az olyan fontos kérdések, mint a sportoló adatainak kezelése, a leadott minták más célra történő felhasználásának tilalma említésre sem kerülnek. Annak ellenére, hogy a WADA ajánlásait figyelembe véve készült el a 99/2001 (VI. 20.) Korm. rendelet, komoly előrelépés nem volt tapasztalható az eljárás részletei tekintetében, viszont említésre méltó, hogy a Korm. rendelet 6.§ (7) bekezdése előírja, hogy „a doppingellenőrzést úgy kell elvégezni, hogy az ne jelentsen a szükségesnél nagyobb mértékű beavatkozást a sportoló magánéletébe”. Ez pedig mindenképpen a további fejlődés irányába mutat.

Az 55/2004. (III. 31.) Korm. rendelet erényeiről és hátrányairól már korábban írtam.⁴⁶ Ezt még azzal egészíteném ki, hogy ennek a rendeletnek személyiségi jogi szemszögből a legnagyobb hiányossága volt, hogy a bejelentés nélküli ellenőrzés és az ehhez szervesen kapcsolódó, a sportolók hollétére vonatkozó információk begyűjtésére és kezelésére vonatkozóan, nem szolgáltatott olyan megoldással, amelyben a versenyző személyiségi jogai csak szükségszerű mértékben esnek korlátozás alá. Erre és további kérdésekre majd csak a 2005-ben megszületett és későbbiek folyamán továbbfejlesztve a hatályos joganyag szerves részévé váló – következő fejezetekben elemzésre kerülő – szabályrendszer próbál válaszolni.

⁴⁴86/1998. (V.6.) Korm. rendelet: Dopping-mintavétel eljárási rend célja.1.

⁴⁵86/1998. (V.6.) Korm. rendelet: Dopping-mintavétel eljárási rend. 3.1, 5.4.

⁴⁶Lásd még: 2.3. Fejezet.

3. A doppingellenőrzés

A doppingellenes tevékenység két lényeges elemből áll. Egyrésztől felvilágosításból és nevelő tevékenységből, amelyeknek célja a prevenció, másrésztől pedig az ellenőrzésből, amely magába foglalja a szankcionálást és az azt megelőző eljárást is. A doppingellenőrzés tehát egy sajátos eljárás, amelyet véleményem szerint három nagy részre oszthatunk. Közvetlenül az ellenőrzést előzi meg a törvény hatálya alá tartozó személyek nyilvántartása, melynek keretében adatokat gyűjtenek a sportolókról, ezeket rendszerezik, majd kiválasztják a célszemélyt és a vizsgálat helyét. A Rendelet ezt vizsgálat-eloszlási tervnek nevezi. A folyamat második eleme a közvetlen ellenőrzés, amely magába foglalja a mintavételt és kezelést, valamint a laboratóriumi elemzést. Ezt követi a harmadik, záró elem, melynek lefolytatására csak pozitív minta esetén van szükség, és részét képezik az előzetes felülvizsgálat, a doppingeljárás és az ahhoz kapcsolódó jogorvoslati lehetőségek.⁴⁷ Ez a fázist azonban eljárási jellege miatt csak érintőlegesen tárgyalom.

3.1. A szabályrendszer alanya és kijelölése

Az egész ellenőrzési folyamat alanya a "sportoló". Ezt a megfogalmazást azonban csak közhelyként kezelhetjük mindaddig, amíg a kifejezést pontosan nem definiáljuk. A hatályos sporttörvényünk meghatározása számunkra túl tág.⁴⁸ Ezért ha egzakt kört kívánunk megadni, egyszerre kell alapul vennünk a Rendelet és a WADA Kódex szabályozását. Ezek alapján pedig a doppingellenőrzés lefolytatható bármely személlyel szemben, aki sporttevékenységet folytat nemzetközi szinten, nemzeti szinten, illetve akire tagállam vagy nemzetközi sportszervezet az ellenőrzés lehetőséget kiterjeszti.⁴⁹ A hazai szabályozás ezt pontosítja: minden verseny és rajtengedéllyel rendelkező sportoló ellenőrizhető.⁵⁰ Alapvetően tehát két csoportot kell figyelembe vennünk. Az első csoportba tartoznak az első osztályú és kiemelkedő sportolók, akiknek az ellenőrzése nemzetközi és hazai szinten is természetes, és mellettük vannak azok a sportolók, akik potenciálisan nem tartoznak az előző kategóriába, de a nemzeti szabályok eltérő rendelkezései folytán beletartoznak a rendszerbe.

⁴⁷A doppingellenőrzés pontos fogalmi meghatározása: WADA Kódex Fogalommeghatározások címszó alatt, 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet értelmező rendelkezései között: 2.§ 3. bek.

⁴⁸2004. évi I. törvény 1.§.

⁴⁹WADA Kódex: Fogalommeghatározások. Sportoló.

⁵⁰43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 1.§ (1) a) pont.

A két kategóriába tartozó sportolók kijelölése alulról felfelé építkezik. A sportolók az általuk üzött sporttevékenység országos hatáskörű szövetségének nyilvántartásába tartoznak.⁵¹ Ezeknek a sportági szakszövetségeknek törvényben kimondott kötelezettsége, hogy kijelöljék az ellenőrzendő személyek körét, és azt megküldjék HUNADO-nak.⁵² Ezt követően a HUNADO valamennyi érintett sportágra kiterjedően összeállítja a „nyilvántartott vizsgálati csoporthoz”⁵³ tartozó versenyzők körét és az ellenőrzésükre vonatkozó tervet, amit ellenjegyzésre megküld a sportért felelős miniszternek.⁵⁴ További kötelezettsége, hogy az említett feladatoknak a WADA irányába is eleget tegyen, mert az WADA ugyan nem szólhat bele az állam által finanszírozott vizsgálatokba, de a tagállamok kötelessége hogy a vizsgálati csoportba tartozó sportolókról adatokat szolgáltatassanak.⁵⁵

A felvázolt struktúra, ha személyiségi jogi szempontból nézem, ártalmatlannak tűnik. Azonban ez a rendszer nem csak az ellenőrzendő sportolók meghatározására szolgál, hanem egyben megjelöli a róluk és őket érintő információk áramlásának irányát is, amely a dolgozat témája tekintetében már több kényes kérdést is felvet. Elsősorban a sportszövetségek feladata nyilvántartani és a HUNADO rendelkezésére bocsátani az ellenőrzéshez szükséges adatokat, amelyek ezt követően kerülnek a WADA releváns szervéhez.⁵⁶ Másodsorban a HUNADO által külön kiemelt sportolók önkéntes feladata, hogy egészségi állapotukról és hollétükről mind a hazai mind pedig a nemzetközi doppingellenes szervezetet információkkal lássák el. A két forrásból származó adatok bejelentésére, kezelésére, továbbítására, lekérdezésére és így a sportolók hollétének nyilvántartására hozta létre 2005-ben a WADA az ADAMS (Anti-Doping Administration And Management System) rendszert,⁵⁷ ami a piramis csúcsaként funkcionál.

⁵¹ 2004. évi I. törvény 22.§ (2) a) pont.

⁵² 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 4.§ (2) b) pont.

⁵³ A fogalmat mesterségesen hozták létre. Valódi jelentése az ellenőrzés szempontjából nyilvántartott sportolók körét takarja. Azonban a jogszabályokban történő gyakori előfordulása megköveteli tőlünk a használatát.

⁵⁴ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 5.§ (2) a, b,

⁵⁵ WADA Kódex: 14.3.

⁵⁶ WADA Kódex: 5.1.1.

⁵⁷ Doppingellenes Beadási és Irányítási Rendszer. A WADA Kódex 14.5-ös cikkében pontosan leírja a létrehozás okát és célját. Lásd még: 3.2.2 és 3.2.3. Fejezetek.

3.2. Adatvédelmi kérdések⁵⁸

A fentiek alapján felépülő modell véleményem szerint személyiségi jogi szempontból két alapvető kérdést vet fel:

- Egyrészt mi alapján kötelesek a sportolók az adatszolgáltatásra?
- Másrészt milyen jogi eszközökkel garantálják az általuk szolgáltatott személyes és különleges adatok biztonságos kezelését?

3.2.1. Adatok és adatszolgáltatás

Napjainkban már teljesen természetes, hogy valamilyen státusz elnyerése nem csak jogosultságokkal jár, hanem kötelezettségekkel is. Ezt az általánosítást mindenféleképpen kiterjeszthetjük az általam vizsgált sportolók körére is, mert az olimpiákon, világversenyeken vagy hazai viszonylatban kiemelkedő sporteseményeken versenyzők a társadalom kiemelt figyelmét élvezik. Az ebből adódóan a sportolókra háruló felelősség, sokszor megoldhatatlan feladat elé állítja őket. A probléma megoldásaként, valamint az általános sportetikai szempontok elősegítése érdekében így kerülhetett meghatározásra néhány, a versenyzők számára támpontként szolgáló kötelezettség az Stv-ben. Ennek keretében fogalmazták meg a sportoló általános kötelezettségét, hogy a doppingellenes nemzetközi és nemzeti szabályokat betartsa, valamint ha szükséges, alávesse magát a doppingtilalom betartásának ellenőrzésére irányuló vizsgálatnak.⁵⁹ Ezt egészítik ki és segítik elő a Rendeletben meghatározott részletszabályok, amelyek „A versenyző és a sportszakember feladatai” címszó alatt szerepelnek.⁶⁰

A WADA és az egyes államok is a tiszta játék elve és a sportolókra háruló felelősségre alapozták az egyének adatszolgáltatási kötelezettségét. Annak érdekében, hogy továbbléphessünk és ténylegesen válaszolni tudjunk a második tisztázandó kérdésre, mindenekelőtt meg kell vizsgálnunk, hogy pontosan milyen minőségű adatokat kell szolgáltatniuk a versenyzőknek. Erre azonban a jogszabályokban taxatív felsorolást nem találunk csak néhány közvetett utalást. Egyetlen kiindulópontunk a Rendelet 4.§ (2) bek. c) pontja lehet, amely a szövetségek feladataként deklarálja, hogy a doppingellenőrzés végrehajtáshoz szükséges adatokat nyilvántartsák és a HUNADO számára is hozzáférhetővé

⁵⁸ A hazai szabályozást jelenleg a Ptk. 83.§. és az Infotv. szabályai alkotják. Az új Ptk. az Infotv. átfogó szabályozására tekintettel, azonban már nem nevesíti a számítógéppel vagy más módon történő adatkezelés és adatfeldolgozás során felmerülő személyiségi jogi sérelmet.

⁵⁹ 2004.évi I. Törvény 2.§ (4) aa) pont; 4.§ (1)-(2) bek.

⁶⁰ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 9. A versenyző és sportszakember feladatai.

tegyék. Fontos, hogy külön kiemeli a jogszabály a nyilvántartott vizsgálati csoportba tartozó versenyzők tartózkodási helyére vonatkozó információk fontosságát, a sportolók hozzájáruló nyilatkozatát és a 18 éven aluliak esetében a törvényes képviselő aláírását.

A szövetségek versenyengedélyei néhány személyes adatot minden sportolóról tartalmaznak.⁶¹ Ezt egészíti ki a sportorvosi engedély, ami azonban már egészségügyi adatokat is tartalmaz, tehát a különleges adatok kategóriájába tartozik. A nyilvántartott vizsgálati csoportokba tartozó versenyzőknél a további adatgyűjtés jogalapját, szövetségi szinten hozott szabályzatokkal oldják meg. A Magyar Kajak- Kenu Szövetség például külön szabályzatban írja elő egyéb kötelezettségek mellett a versenyző rendelkezésre állási kötelezettségét, valamint hogy a versenyző köteles tartózkodási helyéről naprakész információkkal szolgálni, és ha ezekben változás történik, azt 12 órán belül a szövetségi kapitánynál jelezni.⁶²

Az ellenőrzés alá eső sportolókról gyűjthető adatok utolsó, jogilag megalapozott eleme az úgynevezett „TUE engedély”.⁶³ A gyógyászati célú mentességre vonatkozó kérelem a sportoló érdekében jött létre. Ennek keretében a sportoló köteles feltüntetni kóros vagy átmeneti betegségét és az ennek kezelésére használt gyógyászati készítményeket. Így a TUE Bizottság által adott felmentést a doppingellenőrzés során vett minta elemzésénél mindig figyelembe veszik.⁶⁴ Azonban ezek a sportoló egészségügyi állapotára utaló adatok az egész ellenőrzési rendszer szerves részét képezik, tehát a versenyzőt érintő visszaélés is bekövetkezhet, ha ezeket nem kezelik a megfelelő adatvédelmi elvek figyelembevételével.

A sportolók által szolgáltatott fenti információk legfőbb célja, hogy az előre be nem jelentett doppingvizsgálatok is előre tervezhetők legyenek. Az adatoknak olyan részletesnek és naprakésznek kell lenniük, hogy a megbízott doppingellenőr az év bármely napján felvehesse a sportolóval a kapcsolatot, pontosan tudja hol keresse és ott meg is találja.⁶⁵ Azonban napjainkban kifejezetten az általunk érintett sportolók az edzőtáborok, versenyek vagy családi okok miatt rengeteget változtatják hollétüket, ez pedig megnehezíti a versenyzők és az ellenőrök kötelezettségeinek teljesítését is. Lényegében ennek a problémának az áthidalására hozta létre a WADA az ADAMS rendszert. A kiemelten kezelt sportolók ide kötelesek feltölteni három hónapra előre napi szinten lebontva tartózkodási helyeiket és elérhetőségeiket. Ennek keretében:

⁶¹2004.évi I. Törvény 3.§ (3) bek.

⁶²A Magyar Kajak-Kenu Szövetség Doppingellenes Szabályzata 2012. 3.§ A versenyző kötelezettségei.

⁶³43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 6.§.

⁶⁴Török Béla vízilabdázó, az olimpia előtt egy olyan hatóanyag miatt produkált pozitív mintát, amit bejelenthetett volna a TUE Bizottságnál.

⁶⁵WADA: ISPPPI 5.4.

- személyes adatokat azonosítás céljából (név, WADA sportolói útlevél szám, születési dátum, nem, nemzetiség, lakcím, telefonszám, mobilszám, levélcím, e-mail, nemzeti sportszövetségének megnevezése, tagsági száma, versenyszáma)

- tartózkodási helyekre vonatkozó információkat (elsődleges edzőhely, másodlagos edzőhely, munkahely, iskola; esetleges időszakos helyek pl.: szülők címe, szálloda a szabadság alatt, stb., edzőtábor, verseny naptár) kell közölniük.⁶⁶

3.2.2. Adatvédelem a sportolókért

Látható tehát, hogy az érintett személyeknek több, adatvédelmi szempontból különböző minősítésű információval kell ellátni az ellenőrző szerveket,⁶⁷ és ha szükséges, az ADAMS rendszert. Ezeknek a tényeknek az ismertetése után az a kérdésünk, hogy az adatokért "cserébe" a WADA és HUNADO milyen jogi eszközökkel garantálja a személyes és különleges adatok biztonságos kezelését.⁶⁸ A kérdésre a választ a már korábban is hivatkozott Adatvédelmi Szabvány preambulumban találjuk. Itt rendelkeznek arról, hogy WADA-nak és nemzeti doppingellenes szervezeteknek közös feladata annak biztosítása, hogy a sportolókra vonatkozó személyes információkkal végzett bármilyen jellegű tevékenység megfeleljen a személyes adatok és magánélet védelme terén támasztott nemzetközi elveknek.⁶⁹ Közvetlenül ehhez kapcsolódik, sőt már tovább is mutat a Kódex 14.5. és 14.6-os cikke, amely a bizalmas kezelésen kívül kiemeli a célhoz kötöttséget, tájékoztatáshoz, valamint beleegyezéshez kötöttséget és a megsemmisítési kötelezettséget is.

A magánélet és személyes információk védelmét szolgáló Adatvédelmi Szabvány felépítése és az általa alkalmazott jogi eszközök megegyeznek a magyarországi adatvédelmi szabályozással.⁷⁰ A WADA és hazai jogalkotó is helyesen ismerte fel, hogy mindenekelőtt a személyeket megillető információs önrendelkezési jogból adódó kötelezettségeknek kell

⁶⁶WADA: International Standard for Testing (IST)/Mintavételre Vonatkozó Nemzetközi Szabvány,(2009. 01.01), 11.3.1.

⁶⁷A Szabvány az alapfogalmak között megkülönböztet személyes adatokat és különleges adatokat. Köztük a WADA a hazai szabályozáshoz hasonló módon húzza meg a választóvonalat: személyes adat: kapcsolatban álljon a sportolóval és abból az érintettre nézve valamilyen következtetést vonhassunk le.

különleges adat: a személyes adatok köréből táplálkozva emel ki egyrészt olyan adatokat, amelyek diszkriminációra alkalmasságuk miatt alapjogi védelem alapján is kiemelték, másrészt olyanokat, amelyek az ember egészségi állapotára és bűnügyeire utalnak.

⁶⁸A sportoló hollétére vonatkozó információkat 18 hónapig (WADA: ADAMS Schedule 1), míg az ellenőrzéssel kapcsolatos további információkat a levett mintához hasonlóan 8 évig kell az adatvédelmi szabályok figyelembevételével megőrizni (WADA: ADAMS Schedule 2).

⁶⁹WADA: ISPPPI. Preambulum.

⁷⁰Lásd még: 2.4.2. Fejezet

eleget tennie. Nem várható el ugyanis, sőt törvénybe ütköző lenne, ha a sportolók adatait törvényi felhatalmazás nélkül, a személyes bejegyzésük nélkül kezelnék, továbbítanák.⁷¹ Ennek tesz eleget a jogalkotó a Rendelet 4.§ (2) c) pontjával, ahol a szövetségek feladataként jelöli meg az adatok kezeléséhez szükséges írásbeli hozzájáruló nyilatkozat beszerzését. Külön kiemelendő az írásbeliség, mint feltétel, mert a hatályos Infotv.⁷² és a WADA Adatvédelmi Szabványa⁷³ is feltételként írja elő azt a különleges adatok kezelésénél.

Az adatgyűjtés korlátozásának elvéhez hasonló súllyal bír a versenyzők adatainak felhasználása során a célhoz kötöttség és az ahhoz szervesen kapcsolódó korlátozott felhasználás elve is. Az Adatvédelmi Szabvány 5.0 és 6.0 cikke és alpontjai kifejezetten az adatok feldolgozása során elvárható követelményekről írnak. Itt fogalmazza meg, hogy a doppingellenes szervezet nem dolgozhat fel olyan személyes adatot, amely irreleváns az ellenőrzés szempontjából,⁷⁴ valamint határoznak arról, hogy a különleges adatok feldolgozása során a sportolótól további hozzájárulás is szükséges lehet. Közvetlenül ezeken az alapokon nyugszik az ADAMS rendszer saját szabályozása is, ahol annak 4. fejezet foglalkozik az adatvédelemmel.⁷⁵

Az adatok felhasználásának korlátozása kiemelt szempont volt az ADAMS rendszer szabályainak megalkotásánál is. Az ADAMS sajátosságából adódik, hogy több adatfelhasználó is csatlakozhat az adatbázishoz az ellenőrzéshez szükséges információk lekérése érdekében. Így a rendszerbe tartozó sportolókról egyrészt a WADA saját doppingellenőrei, másrészt a nemzetközi sportszövetségek ellenőrei és bizonyos esetekben a nemzeti doppingellenes szervezetek alkalmazottai is információkat kérhetnek.⁷⁶ Az elvnek megfelelően a WADA csak a vele szerződésben álló feleknek, kizárólag pontosan megjelölt célok érdekében ad ki információkat, vagy abban az esetben, ha azt kifejezetten törvény írja elő.⁷⁷ Ezen felül további korlátozás, hogy a versenyző gyógyászati célú mentességére vonatkozó adatok (különleges adat minősége miatt) csak egy szűk felhasználói kör számára érhetők el, és ennek feloldása csak a sportoló kifejezett engedélyével lehetséges.⁷⁸

⁷¹ Magyarország Alaptörvénye VI. cikk (2) szakaszának a tartalma, hogy mindenki maga rendelkezik személyes adatainak feltárásáról és felhasználásáról.

⁷² 2011. évi CXII. Törvény 5.§ (2) bek.

⁷³ WADA: ISPPPI 5.0.

⁷⁴ WADA: Kódex 14.3. cikke is rendelkezik, hogy az ellenőrzés szempontjából lényegtelen információkat meg kell semmisíteni.

⁷⁵ WADA: Agreement Governing the Use and Sharing of Information in Wada's Anti-Doping Administration and Management System (ADAMS): 4. Privacy and Data Protection.

⁷⁶ WADA: Kódex 15.2.

⁷⁷ WADA: ADAMS 4.5; 4.6. Az adatok négy minősítési csoportba tartozhatnak: sportoló hollétére, gyógyászati mentességére, vizsgálat-eloszlási tervre és az eredményekre vonatkozhatnak.

⁷⁸ WADA: ADAMS Schedule 2. TUE Module 3.2.

Természetesen az Adatvédelmi Szabvány is tartalmazza ezeket a garanciális elemeket, kiterjesztve azokat az egész doppingellenőrzésre.⁷⁹

3.2.3. Arányossági kérdések

Az adatvédelem elsődlegesen a személyek magánszférájának védelmét célozza meg az egyénnel kapcsolatba hozható adatok kezelésére vonatkozó szabályokkal.⁸⁰ Az, hogy a sportolók esetében ez mennyiben valósul meg, tisztán arányossági kérdés. Érdekes tehát értékelni, hogy a fenti adatvédelmi szabályok valójában milyen mértékű védelmet képesek nyújtani akkor, amikor a tiszta sport megteremtése iránti elkötelezettség címén a WADA a sportolókat nyilvántartja és adataikat kezeli.

A WADA pontosan tudja, hogy a versenyeken levett minták nem feltétlenül azért lettek negatívak, mert nem doppingoltak a sportolók, hanem mert kiszámolták a doppingszereknek a szervezetükből való távozási idejét. Ennek kiküszöbölésére vezették be versenyen kívüli ellenőrzéseket. Az ellenőrzési módszer segítségével létrejövő adatgyűjtési szisztéma mondanivalója szerintem jól leszűrhető a fentiekből: nem tudunk, és nem is akarunk minden sportoló mellé doppingellenőrt állítani. Ezt az üzenetet kívánta a WADA továbbítani a sportolók felé, amikor az önbevallás módszerének próbált teret adni a szabályok megalkotásával. A szisztéma nem túl nehéz. A sportolóknak három vagy egy havonta előre meg kell adnia a hollétére vonatkozó információkat magáról, és ha azokban bármilyen jellegű változás történik, azt módosíthatja SMS-ben, e-mailben, telefonon, kézírással vagy a szövetségének tájékoztatásával.

Ezzel párhuzamosan, teljesen természetes módon a WADA a versenyzők védelmének érdekében teljes körű adatvédelemre törekedett. Ennek megvalósítása érdekében az OECD adatvédelmi irányelveit vette alapul, amelyek kifejezetten az egyén adatainak határokon átnyúló számítógépes feldolgozásának megjelenésére kívántak támpontokat biztosítani.⁸¹ Az itt megfogalmazott irányelveket töltötte meg tartalommal a WADA, és többször, több szinten alkalmazta a kiépített szabályrendszerében. Elég csak az Adatvédelmi Szabványra vagy az ADAMS szabályozására gondolni. Továbbá, hogy tudatosítsák a sportolóknak a szabályok nemzetközileg elfogadott alapelveken nyugvását, valamint hogy nem ellenük, hanem értük vannak, a WADA igyekszik a nemzeti doppingellenes szervezetek útján teljes körű

⁷⁹ WADA: ISPPPI 6.1;6.2.

⁸⁰ Péterfalvi Attila (szerk.): Adatvédelem és Információszabadság a mindennapokban. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2012. 37-38. o.

⁸¹ Majtényi László: Az információs szabadságok. Complex Kiadó. Budapest, 2006. 95-96. o.

tájékoztatást nyújtani a versenyzőknek. Mindezen célok mellett azért is van szükség erre, mert például hazánk is alkalmazza az ADAMS rendszert, melynek külön szabályaira a magyar jogszabályok (vagy az Adatvédelmi Szabvány rendelkezéseire) csak utalnak.

A WADA afrikai tagállamai az első pillanattól kezdve alkalmazták az ADAMS rendszert és a Szabványok rendelkezéseit. Ezzel ellentétes módon egyes európai országok a mai napig fenntartásokkal élnek a szabályok hatékonyságával szemben. Véleményem szerint is lehetne formálni még a rendszeren annak ellenére, hogy az sportolóközpontú és biztonságos. A terület vizsgálatának lezárásaként három személyiségi jogi szempontból problémás elemet kívánok kiemelni, amelyekre a WADA-nak a Kódex újbóli felülvizsgálatánál reagálnia kell:

- A Kódexben a sportolók adatainak védelmére vonatkozó szabályok között az arányosságnak és az emberi méltóság tiszteletben tartásának jelentősége kiemelt. Érdemes lenne a fogalmakat a Kódex céljába belefoglalni,⁸² mivel azok az egész doppingellenőrzés legfontosabb feltételei.

- Az ADAMS rendszer 2012. szeptemberi frissítése⁸³ vezeti be a biológiai útlevelet. Alapvető probléma vele, hogy ugyan könnyebbé teszi a sportoló egészségi állapotára és gyógyászati mentességére vonatkozó adatok kezelését, de szinte kizárólag csak különleges adatokat tartalmaz a versenyzőről, amelyek kezelésénél figyelemmel kell lenni a 95/46/EK Irányelvben foglaltakra.⁸⁴

- Az önkéntesség kontra szankció problematikája.⁸⁵

3.3. Rendelkezésre állási kötelezettség

Az hogy egy sportolónak 0-24 órában rendelkezésre kell állnia, bár elterjedt elképzelés, valójában tévhit. A Rendelet, a Kódex és a Mintavételre Vonatkozó Nemzetközi Szabvány ez ügyben teljesen világosan fogalmaz. A doppingellenőrzés lehet bejelentett vagy bejelentés nélküli, és történhet versenyrendszerben szervezett versenyen (versenyidőszakban),⁸⁶ vagy versenyidőszakon kívül.⁸⁷ A lényeges különbség, hogy a

⁸² WADA: Kódex: A Nemzetközi Doppingellenes Program és Szabályzat célja.

⁸³ WADA honlapjáról származó információ. <http://www.wada-ama.org/en/ADAMS/ADAMS-Updates/> (Letöltve: 2012.10.20)

⁸⁴ Péterfalvi Attila: i.m. 39-40. o.

⁸⁵ Bővebben: 3.3. Fejezet.

⁸⁶ A 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2.§ 19. értelmében a versenyidőszak: a nemzetközi szövetség vagy más doppingellenes szervezet eltérő rendelkezése hiányában a versenyt 12 órával megelőzően kezdődő időszak, amelyben a versenyzőt beosztják a verseny végéig a részvétellel, illetve a versennyel kapcsolatos mintavételi eljárásra.

⁸⁷ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 13.§ (1)-(2) bek.

bejelentés nélküli ellenőrzésnél a fogalomból értetődően előzetesen tilos értesíteni a sportolót, szemben a bejelentéssel,⁸⁸ míg a versenyidőszak kontra versenyidőszakon kívüli ellenőrzés közötti különbséget az ellenőrzés helye és ideje adja meg. Általánosságban megfigyelhető, hogy a bejelentés nélküli ellenőrzést a versenyidőszakon kívüli ellenőrzéssel szokták együttesen alkalmazni.

A sportoló adatszolgáltatási kötelezettségének tárgyalása során már komolyabban foglalkoztunk a versenyidőszakon kívüli ellenőrzéssel, kiemelt figyelmet fordítva arra, hogy mennyire fontos a WADA vagy a HUNADO teljes körű tájékoztatása a tekintetben, hogy a sportoló hol és mikor található meg. Ezt a témakört kívánom most bővíteni a rendelkezésre állás szempontjából még nem említett információkkal, amelyek választ adnak arra, hogy pontosan mettől meddig ellenőrizhető a versenyző és milyen szankciókkal sújtható, ha a szabályokban előírtaknak nem tesz eleget.

Versenydőszakon kívüli ellenőrzés kezdeményezhető és lebonyolítható nemzetközi vagy nemzeti szervezetek által egyaránt. Ennek keretében az ellenőrző szerv lehet a WADA, a NOB, a Nemzetközi Paralimpiai Bizottság, a sportoló nemzetközi és hazai szövetsége, vagy a HUNADO.⁸⁹ Hazánkban a sportolónak a versenyen kívüli időszakban reggel 6 és este 11 között egy szabad órát kell megadnia az ellenőrzésre.⁹⁰ Ez bizonyítja, hogy a versenyzőt sem lehet bárhol, bármikor ellenőrizni. Azonban itt kell megemlíteni, hogy egyes országok ettől eltérően is rendelkezhetnek. Alapjába véve a reggel 6 és este 11 világszerte egységesnek tekinthető, azonban hogy azon belül mikor, az már teljesen változó lehet. Ennek egy tipikus példája Spanyolország, ahol napjainkban is bármely napszakban mintát vehetnek egy sportolótól.⁹¹

Tudjuk, hogy a sportolónak törvénybe foglalt kötelezettsége az adatszolgáltatás és az ellenőrizhetőségének biztosítása. Arról azonban még nem szoltunk, hogy valójában milyen következményekkel jár, ha nem tesz eleget a szabályokban előírtaknak. A kérdés körbejárása számunkra két okból is lényeges. Egyrészt személyiségi jogi szempontból mindenféleképpen sérül a sportoló a kötelezettségek teljesítése során, így a szankcionálás jogossága is megkérdőjelezhető, másrészt gyakorlati jelentősége Fazekas Róbert és Annus Adrián 2004-es

⁸⁸ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet 2.8.; WADA: Kódex: 5.1.2.

⁸⁹ WADA: Kódex: 15.2.

⁹⁰ WADA: IST 11.3.2.

⁹¹ Fehér János: Senkit sem fogunk a Mekiben megpisilteni.(2011.11.03.), Sport Géza, http://sportgeza.hu/sport/2011/11/03/senkit_sem_fogunk_a_mcdonald_sban_megpisilteni/ (Letöltve:2012.10.01.)

A WADA-nak és az ADAMS adatbázisnak is célja, hogy az államok különböző ellenőrzési időre vonatkozó szabályai ellenére, a sportolók ne legyenek kiszolgáltatottak. Ezért a hollétükre vonatkozó adatok feltöltése többek között az ő érdeküket is szolgálja.

Athéni Nyári Olimpiai Játékokon elkövetett doppingvétsége ürügyén számunkra is tanulságként szolgált.

A Rendelet 12.§ (1) bek. c) pontja értelmében a sportoló doppingvétséget követ el, amennyiben a mintaszolgáltatási kötelezettségét megfelelő indoklás hiányában megtagadja vagy elmulasztja, a mintavétel rendjét nem tartja be, vagy a mintavételt egyéb módon akadályozza. Ezt egészíti ki a Rendelet ugyanezen szakaszának d) pontja, amely alapján akkor is vétséget követ el a versenyző, ha „versenyen kívüli vizsgálat céljából történő rendelkezésre állásra vonatkozó előírásokat, ideértve a tartózkodási helyre előírt információk benyújtását, és a vonatkozó nemzetközi szabványban előírtak szerint bejelentett mintavételi kötelezettségét a szövetség doppingszabályzatában részletesen meghatározott módon, 18 hónapon belül legalább három esetben bármely formában megsérti”.⁹² Ez a két vétség jól tükrözi, hogy a szabályozás nem kíván semmilyen kibújási lehetőséget biztosítani a versenyzők számára, és a doppingszervezetek sem akarják a véletlenre bízni a versenyen kívüli ellenőrzések sikerességét. A két dobóatlétánk is ennek a rendelkezésnek lett az „áldozata”, mert ugyan pozitív mintát nem szolgáltatottak, de amíg Fazekas Róbert elégtelen mennyiségű mintát tudott produkálni, addig Annus Adrián meg sem jelent a doppingellenőrzés során. Ez a két cselekedet pedig kimeríti a Rendelet tényállását,⁹³ tehát semmi meglepetéssel nem szolgálhatott, hogy a végső fellebbviteli fórumig elmenő atlétákat a Nemzetközi Sportdöntőbíróság (CAS) sem mentette fel.

Azonban a korábban feltett kérdésekre még mindig nem találtam választ, hogy mégis hogyan kivitelezhető a rendelkezésre állás személyiségi jogi problematikája, az önkéntesség és a szankcionálás sajátos egyvelege.

A Ptk. 75.§ (1) bekezdése általános védelmet biztosít mindenfajta személyiségi jogi sérelem tekintetében. A sportoló rendelkezésre állása során a személyiségi jogi generálklauzula mellett a hatályos és az új Ptk. által nevesített személyiségi jogok közül mindenféleképpen sérülésnek van kitéve a személyes szabadság joga.⁹⁴ Ez a személyiségi jogi kategória magába foglalja a sportoló tartózkodási helyének szabad megválasztását, szűkebb értelemben pedig a mozgásszabadságát.⁹⁵ Azáltal, hogy előre meg kell adnia az erre vonatkozó adatokat, függetlenül attól, hogy azokat később módosítja, valójában korlátokat állít fel. Az egyetlen kiutat és közös pontot a Ptk. és doppingellenőrzésre vonatkozó szabályok

⁹² 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 12.§ (1) d) pont.

⁹³ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet 8-as pontja értelmében: „Visszautasítás, a doppingellenőrzés elmulasztása vagy téves, illetve megkésett megjelenés a doppingellenőrzés színhelyén a pozitív vizsgálati eredménnyel azonos elbírálás alá esik.” Összhangban a Rendelet 12.§ (1) c, és d, pontjával.

⁹⁴ 1959. évi IV. törvény 76.§ valamint T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről 2. Könyv 43.§.

⁹⁵ Kecskés László: Polgári jog A személyek joga. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2010. 424. o.

tekintetében az önkéntesség adja meg.⁹⁶ Itt is visszaköszön a már többször kihangsúlyozott versenyzői beleegyezés az ő személyiségi jogait érintő adatok és tevékenységek során. Így tehát jogilag megalapozott a rendelkezésre állás kötelezettsége. A szankcionálásra és annak szükségességére pedig a két atléta jogesete is rávilágít, mert a személyes szabadság mindenkinek egyformán jár, tehát bizonyos esetekben a versenyzőknek is mankót nyújthat, azonban esetükben a társadalom tiszta sport iránti igénye sokkal erőteljesebb az egyén akaratánál, így a szankcionálás is elvárható.

3.4. Mintavétel

A mintavételre vonatkozóan a legfontosabb követelmény, hogy a doppingellenőrzést a versenyző emberi méltóságához fűződő jogának tiszteletben tartásával kell elvégezni.⁹⁷ Ezt egészíti ki a Kódex ellenőrzési követelménye, amelynek értelmében a doppingellenes szervezeteknek a nemzetközi tesztkövetelményeknek megfelelően kell végrehajtaniuk az ellenőrzéseket.⁹⁸

Az emberi méltóság védelmét az Alkotmánybíróság joggyakorlata több ízben minden egyéb alkotmányos alapjog „anyajogának” minősítette.⁹⁹ Egyrésztől azért, mert az Alaptörvényünkben említett alapjogok nagy részének „bölcsője”, másrésztől pedig közvetlenül belőle vezettek le egyébként külön nem nevesített alapjogot.¹⁰⁰ Így például a sportolót is közvetlenül érintő, magánszférához való jogot, általános cselekvési jogot, vagy a testi integritáshoz való jogot. Hatályos Alaptörvényünk erre reflektálva a korábbi megoldással szakítva külön kiemeli: „Az emberi méltóság sérthetetlen”,¹⁰¹ és csak ezt követően kapcsolja össze az egyébként tőle elválaszthatatlan élethez való joggal.

Az alapjog lényege, hogy az embert méltósága alapján különleges erkölcsi és jogi státusz illeti meg.¹⁰² Ennek értelmében az egyénnel szemben bizonyos bánásmódot tilos alkalmazni, valamint minden embert másokkal egyenlő méltóságú személyként kell kezelni. Amennyiben az alkotmányjog és a polgári jog kapcsolatát kívánom meghatározni az emberi méltóság tartalmának tekintetében, akkor az alapjog személyiségvédelmi funkciójára kell alapoznom. Személyiségi jogi szemszögből nézve tehát az alapjog a személy és magánszféra

⁹⁶ 1959. évi IV. törvény 75.§ (3) bek.

⁹⁷ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 14.§ (2) bek.

⁹⁸ WADA: Kódex 5.2.

⁹⁹ Halmai Gábor és Tóth Gábor Attila (szerk.): Emberi Jogok. Osiris Kiadó. Budapest, 2003. 268. o.(8/1990 (IV.23.) AB határozat).

¹⁰⁰ Halmai-Tóth i.m. 276. o.

¹⁰¹ Magyarország Alaptörvénye II. cikk.

¹⁰² Halmai-Tóth i.m. 262. o.

lényeges alkotóelmeinek kíván védelmet nyújtani. Így vált lehetségessé, hogy az Alkotmánybíróság több eset kapcsán is hivatkozhatott az alapjogra, mint általános személyiségi jogra, amely polgári jogi védelmet is élvez.¹⁰³ A jogalkotó felismerve az emberi méltóság korábban említett „anyajogi” funkcióját, az új Ptk. parlament előtt lévő tervezetében már kiemeli a nevesített személyiségi jogok közül, és a személyiségi jogok általános védelmének körébe helyezi át, így is kihangsúlyozva annak alapjogi mivoltát.¹⁰⁴

A sportolók emberi méltóságának tiszteletben tartása tehát nem véletlenül kulcsfontosságú elem az egész ellenőrzés során. A szabályok lefektetésénél ezt szem előtt tartva több ízben kifejezetten ennek a jognak a biztosítását szolgáló korlátokat építettek be a mintavételbe.

A mintavétel helyiségének egy váróból és egy a mintavétel céljára alkalmas higiénikus mosdóból kell állnia. Fontos, hogy a mintavétel helyiségének alkalmasnak kell lennie arra, hogy a versenyző számára nyugodt elvonulást és felkészülést biztosítson, tehát legyen elszigetelt.¹⁰⁵ A sportoló doppingellenőrzés céljából vizeletminta, vérminta és alkoholteszt elvégzésére kötelezhető.¹⁰⁶ A mintaadás során a mintavételi helyiségben csak a sportolóval azonos nemű doppingellenőr tartózkodhat,¹⁰⁷ aki a mintavétel folyamán a versenyző testét nem érintheti.¹⁰⁸ A mintaadás megkönnyítésének érdekében a mintavételi helyiségben versenyzőnként legalább 1,5 liter víznek valamint megfelelő higiénias körülményeket biztosító eszközöknek kell rendelkezésre állnia.¹⁰⁹ A sportoló kötelezettsége a mintaszolgáltatás mellett, hogy az esetleges manipuláció elkerülése végett a felesleges ruhadarabokat le kell vennie.¹¹⁰

A gyakorlatban egy előre be nem jelentett, versenyidőszakban történő ellenőrzés a külső szemlélő számára teljesen észrevehetetlen. Amikor az atléta végez a versenyszámával, mellé rendelnek egy kísérőt, aki szóban vagy írásban tájékoztatja az ellenőrzésen való megjelenési kötelezettségéről. Kiemelendő, hogy többek között a versenyző jogaira, valamint az ellenőrzés megtagadásának következményeire is ki kell terjednie a közlésnek.¹¹¹ Az atlétának a kísérő által megadott helyen és időben a Rendeletben felsorolt eseteket kivéve egy

¹⁰³ Halmi-Tóth i.m. 275-282. o.

¹⁰⁴ T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről 2. Könyv 42.§.

¹⁰⁵ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet 6.

¹⁰⁶ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet 7.1

¹⁰⁷ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet 1.1;6.6;7.7. A Rendelet többször, kiemeli ezt a lényeges kritériumot.

¹⁰⁸ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet 7.5.

¹⁰⁹ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet 6.5.

¹¹⁰ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet 7.7.

¹¹¹ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet 2.

órán belül jelentkezni kell a mintavételre, ahol igazolnia kell a személyazonosságát.¹¹² A mintavételt megelőzően a sportolónak aláírásával kell igazolnia a mintavételre kijelölő nyomtatványon, hogy a nyomtatvány az ő adatait tartalmazza és minden a Rendeletben előírtaknak megfelelően zajlott.¹¹³ Miután az előző bekezdésben ismertetett feltételek mellett megtörtént a mintaadás, a sportoló és a mintavétel helyén tartózkodó személyek aláírásukkal igazolják a doppingellenőrzési űrlapon szereplő adatok helyességét, valamint az ellenőrzés befejezését.¹¹⁴

A gyakorlat azt mutatja, hogy annak ellenére, hogy az egész ellenőrzést figyelembe véve a mintavétel folyamán áll fenn a legnagyobb veszély az egyén szenzitív környezetének sérülésére, a garanciális elemek beépítésének köszönhetően ma már ez az egyik zökkenőmentes része az eljárásnak. Az egész folyamat dokumentálása, a sportoló tájékoztatása, a mintavételi helyiségre és a mintavételre vonatkozó szabályok együttesen garantálják, hogy a sportoló személyiségi jogai, ezen belül pedig kifejezetten az emberi méltósága a megengedett mértéknél jobban ne korlátozódjék. Amennyiben azonban a versenyző azt tapasztalja, hogy a felvázolt folyamat nem a Rendeletben, Kódexben valamint a vonatkozó nemzetközi szabványokban¹¹⁵ előírtaknak megfelelően történt, vagy az ellenőrzés során személyiségi jogai aránytalan mértékben sérültek, azt megjegyzés formájában a dopping-mintavételi űrlapra bármikor felvezetheti.¹¹⁶ A jogalkotó a feljegyzés jogával és a Rendelet 18.§ (6) bekezdésében foglaltakkal¹¹⁷ kívánja szavatolni a versenyző személyiségi jogainak sérthetetlenségét.

3.5. A minták laboratóriumi kezelése és vizsgálata

Pars Krisztián 2008. augusztus 17-én a Pekingi Nyári Olimpiai Játékokon kalapácsvetésben negyedik helyezést ért el. Azonban a második és harmadik helyezett Vagyim Gyevjatovszkij és Ivan Tyihon aznap levett vizeletmintájában a megengedettnél magasabb volt a tesztoszteronszint. A két fehérorosz atlétát a NOB megfosztotta az érmétől és

¹¹² 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet 5.

¹¹³ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet 3.1.

¹¹⁴ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet 3.2; 7.11.

¹¹⁵ Itt a Mintavételre és a Magánélet és Személyes Információk védelmére vonatkozó Nemzetközi Szabványokra kell gondolnunk.

¹¹⁶ 43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet 4.6.

¹¹⁷ „Ha az előzetes felülvizsgálati eljárás eredményeként megállapításra kerül, hogy a versenyző gyógyászati célú mentességgel rendelkezik, vagy nyilvánvalóan eltértek a doppingellenőrzésre vonatkozó nemzetközi követelményektől, a pozitív vizsgálati eredménnyel, valamint a doppingvétséget megalapozó egyéb magatartással járó hátrányos következmények nem alkalmazhatók.”

utólagosan doppingvétség okán kizárta őket a pekingi játékokról.¹¹⁸ Ennek értelmében pedig Pars Krisztián előrelépett az ezüstérmes pozícióba. A két elmeszelt sportoló a NOB döntésére reagálva, fellebbezett a Nemzetközi Sportdöntőbíróságnál, ahol 2010 júniusában precedens ítélet született.¹¹⁹

A Tyihon és Gjevjavovszkij képviselőjét ellátó ügyvéd fellebbezésében arra utal, hogy a minta laboratóriumi vizsgálata során több szabálytalanság történt. A szubjektív okok mellett eljárási hibaként jelölik meg, hogy az „A” és „B” minta elemzését nem ugyanabban a laboratóriumban végezték el. Erre alapozva, a felperesek védelmét ellátó ügyvéd kétségbe vonja a „B” minta hitelességét, és a Kódex 3.2.1-es cikkére hivatkozva¹²⁰ a NOB-ra hárítja a pozitív vizsgálati eredmény hitelességének bizonyítását.¹²¹

3.5.1. Szállítás és kezelés

A jogeset ugyan közvetlenül nem személyiségi jogi kérdéseket taglal, azonban lényegében arra világít rá, hogy a minták kezelése, szállítása és a laboratóriumi eljárás csak a sportolók adatainak védelmére is vonatkozó szigorú szabályok betartásával valósítható meg. A WADA felismerve ennek fontosságát, kifejezetten az ellenőrzés ezen elemének a szabályozására vonatkozóan hozta létre a Laboratóriumokra vonatkozó Nemzetközi Szabványt.¹²²

Talán némileg könnyíti az elemzést, ha a doppingellenőrzésnek ezt a fázisát két részre bontjuk. A első rész még mintavétel megkezdése előtti előkészületekkel kezdődik és tart egészen a szállítás befejezéséig. Míg a folyamat második része már a minták laboratóriumi tárolását és az azokon végzett tesztek fogja át. Magyarországon a folyamat lebonyolítását a

¹¹⁸ MTI: Peking 2008: a fehérorosz Ivan Tyihon a CAS-hoz fordul.(2008.12.12), http://www.nemzetisport.hu/migralt_cikkek/20081212/peking_2008_a_feherorosz_ivan_tyihon_a_cas-hoz_fordul?ncache=1 (Letöltve: 2012.10.03)

¹¹⁹ CAS 2009/A/1752 és CAS 2009/A/1753 egyesített ügyek Vadim Devyatovskiy és Ivan Tsikhan v/IOC. The Court of Arbitration for Sport, Lausanne, 2010.06.10. A doppingellenőrzés során elkövetett hibára tekintettel a NOB döntését felülbírálták és a két atlétát felmentették. Ilyenre korábban nem volt példa.

¹²⁰ A WADA akkreditált laboratóriumok esetében érvényesül a vélelem, miszerint a minta elemzése és őrzése tekintetében a laboratóriumi elemzésekre vonatkozó nemzetközi követelményeknek megfelelően jártak el. A sportoló megcáfolhatja ezt, ha bebizonyítja, hogy eltértek a nemzetközi követelményektől. Ilyen esetben a doppingellenes szervezetnek kell bizonyítania, hogy nem az eltérés miatt született a pozitív vizsgálati eredmény. Ha a sportoló vagy más személy elutasítja az előző vélelmet, azt bizonyítva, hogy a laboratóriumokra alkalmazandó nemzetközi követelményektől eltértek, és a pozitív vizsgálati eredmény ennek az eredménye lehet, akkor a doppingellenes szervezetnek kell bizonyítania, hogy nem ezen eltérések eredménye a pozitív vizsgálati eredmény megállapítása.

¹²¹ CAS 2009/A/1752 és CAS 2009/A/1753 egyesített ügyek Vadim Devyatovskiy és Ivan Tsikhan v/IOC. (CAS, 2010.) 3.C; 7-11. o.

¹²² WADA: International Standard for Laboratories (ISL).

mintavétellel együtt általában a HUNADO végzi.¹²³ Az egész feladatkör különlegességét az adja, hogy hazánk nem rendelkezik WADA által akkreditált laboratóriummal, így a mintákat elsősorban Ausztriába viszik át elemzés és tárolás céljából. Ennek következtében a szállításra vonatkozó előírások betartása még a HUNADO feladata, viszont a laboratóriumi ellenőrzés szabályai már a seibersdorfi központot terhelik.

A minták kezelése még a mintavételt megelőzően megkezdődik. A doppingellenőrzést lefolytató szervezetnek a feladata, hogy a mintavételi felszerelésre vonatkozó feltételeknek eleget tegyenek. Lényeges, hogy a levett minták megfeleljenek az anonimitás követelményének, és minden szempontból biztonságosan, sérülésmentesen lehessen őket tárolni.¹²⁴ A WADA ennek érdekében, csak teljesen egyforma, különleges zárolási rendszerű mintaszállító edénypárokat alkalmaz, amelyek között a különbséget csak a sportolót azonosító kód adja meg.¹²⁵ A szállítást végző személy és a laboratóriumban dolgozó így a minta kezelésekor már csak egy kóddal találkozhat.

Mivel nagyon ritka, hogy a sportolóktól a laboratóriumokban vennének le mintákat, ezért azokat a vizsgálat helyére kell szállítani. A folyamat nehézségét egyrészt az adja, hogy a sportolók szervezetéből származó biológiai anyagokról van szó, amelyek különböző környezeti hatásokra, más és más módon reagálhatnak, másrészt a szállítás során garantálni kell, hogy a mintákhoz illetéktelen nem férjen hozzá. Az egyes kockázati tényezők csökkentése érdekében az ellenőrzést lefolytató szervezetnek a szállítás előtt engedélyeztetni kell a szállítási eszközt, a szállítás módját és az útvonalat.¹²⁶

A minták szállítása jól látható módon inkább logisztikai problémákat vet fel, nem pedig személyiségi jogokat, véleményem szerint bővebb elemzése ezért itt szükségtelen.

WADA által akkreditált laboratóriumból a világon jelenleg 33 van. Jelentőségük abban áll, hogy a Kódex értelmében a minták analízisét kizárólag ezekben a laboratóriumokban végezhetik el. Egy-egy ilyen intézménynek a megfelelő működés biztosítása érdekében évente minimálisan háromezer mintát kell elemeznie. A nagy szám ellenére a hibázás lehetőségét a - várható következmények okán - a laboratóriumoknak ki kell zárnia. Ennek a minimális elvárásnak a biztosítását szolgálja a WADA több éves

¹²³43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 5.§ (2) d) pont.

¹²⁴43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet 7.3.

¹²⁵WADA: IST 6.3.4.

¹²⁶43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet

WADA: IST 9.0; Külön kiemeli a Mintavételi Szabvány, hőmérséklet fontosságát, és a sportolók személyiségi jogaira figyelemmel az anonimitás biztosítását.

laboratóriumi akkreditációs folyamata, amelyen például a seibersdorfi intézménynek is át kellett esnie.¹²⁷

A laboratórium felelőssége a minták megérkezésének visszaigazolásával kezdődik. Ilyenkor az átvevő személyzet leellenőrzi, hogy egy kódszámhoz kapcsolódóan minden esetben kaptak-e egy „A” és egy „B” mintát. Amennyiben erre tekintettel minden dokumentációt rendben találtak, megkezdik az „A” minták elemzését. Az analízisre vonatkozólag a Rendelet három alapfeltételt kíván meg:

- a laboratóriumon belüli megfelelő mintakezelést
- az analízisre vonatkozó speciális előírások megtartását
- és az eredmények bizalmas kezelését.¹²⁸

A szabályozás ezekkel a követelményekkel több elvárás elé állítja a mintákat kezelő személyeket. Egyrésztől biztosítani kívánja a sportolók anonimitását az eredmények bizalmas kezelésével, másrésztől megkívánja, hogy az elemzést minden esetben az előírások mentén haladva végezzék el.

Annak érdekében, hogy arcot, nevet, sportteljesítményt a laborban dolgozók ne tudjanak kapcsolni a mintákhoz, csak kódokkal dolgoznak.¹²⁹ Így amikor - hazai példánál maradva - Fazekas Róbert a londoni olimpia előtt pozitív mintát produkált,¹³⁰ a tesztet lefolytató személy a vizsgálati eredményhez csak egy kódszámot kapcsolt, más egyebet pedig nem. Ez a névtelenség a laboratóriumi eljárás során végig megmarad és biztosítja az összhangot a Rendelet 2. számú mellékletének 9.3.3.-as cikkével, amelynek értelmében a vizsgálat eredményét bizalmasan, az érintett személyiségi jogainak védelmére tekintettel kell kezelni. Véleményem szerint, így megfelelő módon küszöböli ki a WADA annak a lehetőségét, hogy a minta valódi tulajdonosára fény derüljön.

Ezzel párhuzamosan Vagyim Gyevjatovszkij és Ivan Tyihon esete teljesen gyakorlatias szemszögből mutatja be az elvárások másik formáját. A laboratóriumi személyzet ugyan a mintákat az anonimitás követelményével összhangban kezelte (tehát a sportolók személyiségi jogai nem sérültek), de az első két eljárási feltétel mindenféleképpen csorbát szenvedett azáltal, hogy a Laboratóriumokra vonatkozó Szabvány - esetre releváns - rendelkezéseit a személyzet nem tartotta be.¹³¹

¹²⁷WADA: ISL 4.0-6.0.

¹²⁸43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 2. melléklet 9.3.1.

¹²⁹Lásd még: 3.5.2. Fejezet.

¹³⁰Lásd még: 4. Fejezet.

¹³¹WADA: ISL 5.2.4.3.2.2. és 5.4.7.3.

3.5.2. Kutatás és emberi tényezők

Az emberi tényezők kizárása a folyamat egészét nézve lehetetlen. Függetlenül attól, hogy a mintákat gépek ellenőrzik, a tárolóeszközök törhetetlenek, mindig ott találjuk az ellenőrzésben résztvevő személyeket. Ők kísérik és tájékoztatják a sportolókat, előkészítik a mintavételt, szállítják a levett vért és vizeletet, és eközben végzik az eljárás folyamatos dokumentációját. Elég, ha csak egy versenyen kívüli ellenőrzést követően, - amit példának okáért a versenyző otthonában folytattak le - az ellenőr készít egy fotót, amit aztán nyomtatott sajtóban leközölnek. Ebből a felelőtlenségből következmények sokasága adódhat.

A megoldást a WADA a többi szakma analógiájára építette fel. A személyi követelmények tekintetében az ellenőröktől megfelelő alapképzettséget vár el, melyet a HUNADO képez tovább.¹³²A mintákkal dolgozó laboratóriumi munkavállalóktól pedig a szakmai képesítésükön felül megköveteli, hogy a részükre készített etikai kódexben foglaltakat betartsák.¹³³ Ennek megfelelően előírja, hogy például a sportolókat ne segítsék a mintavétel megkerülésében, ne adjanak ki információt tiltott szer vagy módszer markerének kimutatását álcázó, anyagcseréjét módosító, illetve biológiai kiválasztását elnyomó technikákról, illetve módszerekről annak érdekében, hogy elkerüljék a pozitív vizsgálati eredményt.

Az utolsó és talán legkényesebb kérdés abból a tényből adódik, hogy az ellenőrzött sportolók leginkább fizikai és szellemi paramétereik tekintetében kiemelkednek az átlagos emberek közül. Ebből adódóan fejlődésüket, szervezetük viselkedését vagy éppen a versenyek adta stresszhelyzetekre való reagálásukat tudományos módszerekkel folyamatosan figyelemmel kísérik. Mivel a sportoló egészségi állapotán túl a vér és vizelet mintákból számos sport és egyéb tudományos terület fejlődését szolgáló adat kimutatható, ezért a kutatók igen gyakran alkalmazzák a mintavételi módszert. A doppingellenőrzés során a fokozott veszély abból adódik, hogy a sportoló, miután levették a mintáját már képtelen követni annak felhasználását. A WADA annak érdekében, hogy semmilyen visszaélést ne kövessenek el a versenyző által szolgáltatott biológiai anyaggal a sportoló anonimitásának megtartása mellett két biztosítékot épített be. Egyrésztől alkotmányos alapelvből kiindulva, tiltja, hogy a versenyző előzetes írásbeli engedélye nélkül a mintáját kutatási tevékenység céljából felhasználják,¹³⁴ másrésztől az engedély birtokában is előírja, hogy minden olyan

¹³²43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 5.§ (2) q)-(4); WADA: IST Annex H - Sample Collection Personnel Requirements.

¹³³WADA: ISL. Annex B-Laboratory Code Of Ethics.

¹³⁴43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 17.§ (3) bek.

elemet távolítsanak el a mintáról, amely alkalmas lenne arra, hogy akár közvetett módon is, de beazonosítsák a sportolót.¹³⁵

A WADA tehát nem tiltja meg a laboratóriumoknak a kutatási programokban való részvételt, de mivel emberi alanyokból származó mintákról van szó, ezért az általános személyiségi jogi védelemre tekintettel megköveteli, hogy a Helsinki Deklarációban és a vonatkozó nemzetközi szabályokban foglaltakat figyelembe vegyék.¹³⁶ Ennek megfelelően a kísérletek csak kutatási terven alapulhatnak, amelyet független bizottság véleményez, majd az intézmény vezetője engedélyez. A versenyzőt teljes körűen tájékoztatni kell a minta felhasználásról és a kutatás céljáról,¹³⁷ valamint hazánkban a beleegyező nyilatkozatának tartalmaznia kell az erre vonatkozó EüM rendeletben meghatározottakat.¹³⁸

A sportolótól történő mintavétel, annak kezelése, és vizsgálata egy logikailag egymásra épülő, összetett folyamat. Az itt található egyes ellenőrzési elemek sajátosságukból adódóan, több, a WADA számára személyiségi jogi szempontból megoldandó kérdést vetettek fel. Ezek közül is kiemelendő, hogy a doppingellenőrzés során függetlenül attól, hogy csak tartózkodási helyre vonatkozó információról, vagy éppen vérmintáról van szó, mindig is egy személlyel állok szemben. Ebből adódóan pedig alapvető jogi követelményeknek mindig meg kell felelnem. Erre az ellenőrzés alatt végig figyelemmel kell lenni.

¹³⁵WADA: Kódex 6.3.

¹³⁶WADA: ISL. Annex B-Laboratory Code Of Ethics 3.0.

¹³⁷Jobbágyi Gábor: Orvosi Jog - Hippokratésztől a klónozásig. Szent István Társulat. Budapest, 2007. 180-181.

o.

¹³⁸Az emberen végzett orvostudományi kutatásokról szóló 23/2002.(V.9.) EüM rendelet 4.§ (5) bek.

4. Pozitív minta

4.1. „Doppingolás” kontra „doppingvétség”

Az Alaptörvényünk értelmében „senki sem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg”.¹³⁹ Az ártatlanság véelme alapvetően büntetőjogi fogalom, amely itt inkább eljárást meghatározó alapelv, semmint egyéni alapjog.¹⁴⁰ Különlegességét az adja, hogy a nyelvtani értelmezése és a mögöttes tartalom mást rejt. Ez abból a tulajdonságából adódik, hogy függetlenül a megnevezésétől, valójában nem felel meg a vélelem fogalmának. Ennek oka, hogy ahhoz, hogy az ártatlanság véelme éljen, nem kell bizonyítani semmilyen megelőző tény, amiből majd a törvény az ártatlanságra való következtetést engedné.¹⁴¹

A fogalom rövid értelmezése azért volt lényeges, mert a pozitív mintát produkáló sportoló ellen lefolytatható dopping-eljárás egyik alapelve az ártatlanság véelme. Azonban az eljárás sajátosságából adódóan a fogalomból következő sportolói ártatlanságot nem tartják tiszteletben. Ebből pedig sokszor az következik, hogy olyan valótlan tények merülnek fel, amelyek a sportoló személyiségi jogait sértik. A probléma forrása, hogy a társadalomban tudatosult „doppingolás” és a jogi értelemben vett doppingvétség mögöttes jelentése egymástól eltér annak ellenére, hogy azonos cselekedetet jelölnek. A kettő közötti különbséget a doppingolás fázisszerű lebontásával érthetjük meg.

Amennyiben a sportoló „A” jelű mintájának analízise pozitív lesz, vagy doppingvétséget megalapozó egyéb magatartást tanúsít, a HUNADO az észlelését követően az érintett szövetséget és a sportolót értesíti az esetről, a vizsgálat és fegyelmi eljárás menetéről.¹⁴² További kötelezettsége a HUNADO-nak, hogy az általános tájékoztatás érdekében nyilvánosságra hozza a versenyző sportágát, azzal a megjegyzéssel, hogy a pozitív „A” minta önmagában nem jelenti a doppingvétség megállapítását.¹⁴³ A versenyzőt ugyanis megilleti az ártatlanság véelme mindaddig, amíg vele szemben jogerős határozatot nem hoznak.

A sportoló a hozzá eljutott értesítést követően választhat, hogy vagy a HUNADO-tól írásban kéri, hogy saját költségére végezzék el a „B” minta analízisét, vagy ezt a lehetőséget kihagyva vállalja a doppingeljárást és nevének nyilvánosságra hozatalát. Amennyiben az

¹³⁹Magyarország Alaptörvénye XXVIII. Cikk (2) bek.

¹⁴⁰Schanda Balázs-Balogh Zsolt (szerk.): Alkotmányjog-Alapjogok. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-és Államtudományi Kara. Budapest, 2011. 274. o.

¹⁴¹Király Tibor: Büntetőeljárás Jogi Osiris Kiadó. Budapest, 2008. 128-129. o.

¹⁴²43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 18.§ (1) bek.

¹⁴³43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 5.§ (2) g) pont.

újborni vizsgálat során a „B” minta negatív lesz, a sportolóval szemben hátrányos következmények nem alkalmazhatók, viszont ha a második teszt is pozitív lesz, a már megnevezett sportolóval szemben doppingeljárás lefolytatása szükséges.¹⁴⁴

Itt kell megjegyeznünk, hogy a Rendelet szerint¹⁴⁵ a doppingvétséget bizonyítottnak kell tekinteni:

- ha a versenyző nem kéri a megismételt tesztet
- vagy a „B” jelű minta elemzése megerősíti az „A” jelű minta vizsgálati eredményét.

Ugyanakkor ezzel csak egy az eljárás szempontjából lényeges ténykérdés tisztázódott, nem pedig eljárást lezáró határozat született, tehát az ártatlanság vélelme továbbra is megilleti a sportolót. Így végérvényesen csak akkor jelenthetjük ki, hogy egy sportoló doppingvétséget követett el, amikor a doppingeljárást lefolytató testület, a végleges határozatát meghozta, és az jogerőre emelkedett.

A társadalomban elfogadott nézet ezzel szemben teljesen mást mutat. Amikor egy sportoló „A” mintájának analízise pozitív lesz, és ki is derül, helytelenül máris „doppingolt sportolóról” beszélünk. A fenti levezetés alapján pedig ez a kijelentés több szempontból is megalapozatlan. Erre, valamint az ebből levezethető személyiségi jogi jogsérelmekre mutatott rá Fazekas Róbert atléta Londoni Nyári Olimpiai Játékok előtti esete.¹⁴⁶

2012. július 10-én, kedden a HUNADO közölte, hogy pozitív doppingtesztet produkált az olimpiai kvalifikációs A szintet teljesítő atléták egyike. A HUNADO és a sportági szakszövetség – a hatályos jogszabályoknak megfelelően - nem hozta nyilvánosságra a sportoló nevét, csak a sportágát. Mindezek ellenére, a hazai vezető médiumok többsége már aznap beszámolt arról, hogy a meg nem nevezett versenyző Fazekas Róbert. Erre a következtetésre, valószínűleg a MOB olimpiára nevezett sportolók listájának változásából következtethettek, ahonnan ugyanis a dobószámokban induló versenyző lekerült.¹⁴⁷

Az ügy számunkra lényeges vonzata, hogy ameddig a hivatalos doppingeljárás meg nem indul, Fazekas Róbert nevét, sehol senki sem közölhette volna le. Ebből adódóan azáltal, hogy jogosulatlanul nyilvánosságra hozták és leközlötték a nevét, a Ptk. személyiségvédelmi szabályai értelmében megsértették a sportoló jó hírnevét és becsületét.¹⁴⁸ Erre utal, hogy a média gyakorlatilag teljesen természetesnek tekinti, hogy ha a versenyző „A” mintája pozitív,

¹⁴⁴43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 20. §.

¹⁴⁵43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 22. § (2) bek.

¹⁴⁶Török Béla olimpiai kerettag vízilabdázó „A” mintája még 2012. májusában lett pozitív. Az ő nevére is még azelőtt derült fény, hogy az a szabályok alapján jogszerű lett volna.

¹⁴⁷Inforádió/MTI: Fazekas Róbert kikerült az olimpiai keretből. (2012.07.10), Inforádió, <http://inforadio.hu/hir/sport/hir-507088> (Letöltve: 2012.10.10)

¹⁴⁸Lenkovics-Székely i.m. 115. o.

akkor doppingolt. Ezt a szabályok értelmében valótlan tényt pedig sokszor olyan kontextusban közlik, amely véleményem szerint ténylegesen alkalmas a sportoló társadalmi megítélésének hátrányos befolyásolására és így a sérelem polgári jogi útra terelésére.¹⁴⁹

Ezt tükrözik a jogesetben érintettek reakciói is:

- A HUNADO az előírásoknak megfelelően a közvetlen doppingeljárás megindításaig nem kívánta megerősíteni az eset kapcsán felmerülő sportoló nevét.¹⁵⁰

- A MOB saját kártérítési felelősségének hárítása érdekében, az Olimpiai Chartára hivatkozva leszögezte, hogy saját hatáskörükbe tartozik annak eldöntése, hogy kit visznek az olimpiára és kit nem.¹⁵¹

- Fazekas Róbert ügyvédje nyilatkozataiban két dolgot hangsúlyozott ki. Egyrészt a „B” minta eredményéig védence ártatlanságát és az olimpiára utazás reményét, másrészt a név nyilvánosságra hozatalával jogsérelmet elkövetők kártérítési kötelezettségét.¹⁵²

Valójában az „A” és „B” minta közötti különbségre hazánkban még nem volt példa. Azonban az ellenőrzéshez és eljáráshoz kapcsolódó információkról tudomást szerző félnek mindig szem előtt kell tartania, hogy a minták minősítésétől függetlenül a versenyző rendelkezhetett gyógyászati mentességgel, vagy képes annak bizonyítására, hogy még gondatlanság sem terheli a dopping-vétség elkövetésében.¹⁵³ Ezt azonban általában nem veszik figyelembe. Mindezek ellenére Fazekas Róbert ügyvédje felmenti az újságírókat arra hivatkozva, hogy az ő elsődleges céljuk a társadalom tájékoztatása nem pedig a sportolók hírnevének bepiszkítása. Ebből adódóan sokkal fontosabbnak tartja, hogy azok ellen lépjenek fel kártérítési jogukkal, akik manipulatív információkkal látták el a sajtót.¹⁵⁴

A jelenlegi szabályozás gyakorlatban való érvényesülése tehát mindenféleképpen problémás. Az üdvöztető megoldás talán az lenne, ha az eljárásnak ebben a szakaszában is mutatnának valamilyen – a Szabványokhoz hasonló – útmutatást. Ennek keretében lehetőség lenne utalni a sportoló személyiségi jogainak védelmére tekintettel az arányosság fontosságára. Így például a nemzeti doppingellenes szervezetek megfontolhatnák, hogy az eljárást annak mely szakaszában kívánják a nyilvánosság elé tárni. Ezzel pedig egyben kiküszöbölnék a nyilvánosságra hozatal sajátos szankcionáló tulajdonságát is. Ugyanis a

¹⁴⁹A Polgári Törvénykönyv magyarázata.Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2007. 275.-278. o.

¹⁵⁰Pető Péter: Dísz kosz. Népszabadság, 70. évf. 2012/163. 19. o.

¹⁵¹Pető Péter: i.m.

¹⁵²Pál T. Gábor: Közlemény. (2012.07.19.), Fazekas Róbert Hivatalos Honlapja, <http://fazekas.blogin.hu/> (Letöltve: 2012.10.11.)

¹⁵³43/2011. (III.23.) Korm. rendelet 27.§ (1) bek.

¹⁵⁴Starcevic Ádám: 11 kérdés Fazekas ügyében (2012.07.30.), Fazekas Róbert Hivatalos Honlapja, <http://fazekas.blogin.hu/> (Letöltve: 2012.10.11.)

sportoló fentebb felsorolt személyiségi jogi sérelmei mellett, a társadalmi megítélésének megváltozásából adódóan – bizonyos esetekben szerződésbeli juttatásoktól is elesik. Ez pedig olyan esetekben, amikor később tisztázni tudja magát, mindenféleképpen elmaradt haszonként jelentkezik nála.

4.2. Jogorvoslatokról

A szombathelyi dobóatléta ügyében a doping fellebbviteli bizottság végül kimondta, hogy a sportoló nem doppingolt, a szervezetébe a csekély mennyiségben kimutatható stanazolol csak gondatlanság nyomán került be.¹⁵⁵ Azáltal, hogy így valamelyest tisztázódott Fazekas Róbert neve, az ügy további menetére következtetést nehéz levonni. A legkézenfekvőbb az lenne, ha jogi képviselője az üggyel összefüggésben okozott személyiségi jogi sérelmekre polgári jogi úton követelne vagyoni és nem vagyoni kártérítést. Ennek kapcsán pedig az elemzés lezárásaként röviden érdemes áttekintetnünk, hogy az ellenőrzés során a sportoló személyiségi jogainak megsértésére a polgári jog milyen jogorvoslati lehetőségeket kínál.

A polgári jog által kínált szankcionálási lehetőségek vegyesek és igen széleskörűek. Találhatunk közöttük erkölcsi jellegűeket és kifejezetten olyanokat, amelyek klasszikusan vagyoni alapokra helyezik a kártérítést.¹⁵⁶ A Ptk 84.§ erre tekintettel állapít meg objektív és szubjektív alapú polgári jogi igényeket. Ezek közül ki kell emelnünk a nem vagyoni kártérítés lehetőségét, amely figyelembe véve a doping-ellenőrzés során felmerülő sérelmek jellegét, a leginkább szóba jöhet. Fontos azonban itt megjegyeznünk, hogy az új Ptk. tervezetében ez az intézmény megszűnik, és helyébe a sérelemdíj lép. Ennek jelentősége pedig abban áll, hogy a jelenlegi szabályozástól eltérően a sértettnek nem kell bizonyítania, hogy őt tényleges hátrány érte. Tehát valójában egyfajta vélelmet állít fel, amelynek célja, hogy az egyén az immateriális sérelmeit is ellensúlyozni tudja.¹⁵⁷

A nem vagyoni kártérítési okok között a sportban mindenféleképpen érdemes elkülöníteni a fizikális és pszichikai károsodásokat. Ez azért lehet célravezető, mert sportolók testi épségét érintő súlyos és maradandó sérülések kártérítési gyakorlata témakörünket nem érinti szemben a pszichikálissal. Sajnos azonban sportolók becsületének és jó hírnevének védelme, valamint személyes szabadságuk jogellenes korlátozásának bírói gyakorlata is csak

¹⁵⁵A doping fellebbviteli bizottság döntését azzal indokolta, hogy Fazekas Róbert hitelt érdemlően bizonyította, hogy az általa fogyasztott, legális úton, kiskereskedelemben beszerezhető táplálék kiegészítőből került szervezetébe a tiltott szer. <http://fazekas.blogin.hu/> (Letöltve: 2012.10.25.)

¹⁵⁶Lenkovics-Székely i.m. 135.

¹⁵⁷Vékás Lajos (szerk.): Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2008. 174-175. o.

esetszerű.¹⁵⁸ Ennek talán legfőbb oka, hogy a sportolók sokszor megelégednek a sajtóhelyreigazítás adta lehetőségekkel. Pedig a gyakorlatban - például Fazekas Róbert esetében is - többször előfordul, hogy a versenyző személyére, elért eredményének módjára való megjegyzések, információk közzététele kapcsán akár az újságok akár az informátorok ellen jó hírnevet sértő cselekmény okán kártérítési igényt terjesszenek elő.

Ugyan közvetlenül a Ptk. személyiségi jogi védelme körébe tartozik az adatvédelem, nem kívántam az előző bekezdés alá venni, mert szerepe igen sajátos. Specialitását az adja, hogy már az új Infotv. is lehetőséget biztosít az adatkezelésből adódó sérelmek elleni fellépésre. Az Infotv. lényeges előnye a bizonyítási teher szabályozásában rejlik. Míg a Ptk. szerinti igényérvényesítés során az általános bizonyítási elvek szerint szükséges a károkozó vétkes magatartása, addig az Infotv. szerint az adatkezelőnek kell bizonyítani, hogy az adatkezelést a jogszabályoknak megfelelő módon végezte. Hátránya azonban a polgári jogi alapú igényérvényesítéssel szemben, hogy nem vagyoni kártérítésre ritkán van lehetőség, mert a jogellenes adatkezelés ritkán okoz tényleges nem vagyoni hátrányt.¹⁵⁹

¹⁵⁸Nemes András: Jogi- és sportjogi ismeretek. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2011. 107-108.

¹⁵⁹Péterfalvi Attila: i.m. 277-280.

5. Zárszó

Lance Armstrongot a Tour de France egyes szakaszain elért sikerei után gyakran fényképezték le, amint mosolyogva lép ki a doppingellenőrző buszból. Most már azonban tudjuk, vagy legalábbis feltételezzük, hogy az állandó mosoly mögött milyen komoly ”orvosi munka” folyt.

Ez azonban mindenképpen csak a tiltott teljesítménycsökkentő szerek és módszerek elleni harc felszíne. Ezt bizonyítja az egész doppingellenőrzési folyamat, ahol a WADA-nak úgy kellett megalkotnia egy sportoló központú rendszert, hogy a tiszta sport iránti igény és a versenyzők személyiségi jogainak védelme között megtalálja a helyes arányt. A munkámmal pontosan ennek a nehézségnek az áthidalására alkalmazott megoldásokat kívántam bemutatni. Úgy gondolom, hogy a WADA az általa alkalmazott jogi eszközökkel – legyen annak forrása az adatvédelmi jog, vagy a polgári jog – ezt kifejezetten jól oldotta meg. Ugyanakkor természetesen nem hibátlan a rendszer. Továbbra is megoldásra vár a sportoló adatainak sportoló általi követése, vagy annak arányos kezelése. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a minták laboratóriumi kezelésére vonatkozó precizitás igényét, valamint a pozitív minták nyilvánosságra hozatalából adódó személyiségi jogi sérelmeket. Ezeknek a megoldásán fáradozik jelenleg is az Európai Tanács Doppingellenes Monitoring Csoportja, az Európai Unió, és az Európai Tanács keretein belül működő „Ad hoc European Committee for the World Anti-Doping Agency” (CAHAMA), valamint a WADA.

Remélhetőleg a Kódex újabb felülvizsgálati szakasza is hamarosan lezárul, és ennek keretében egy, a dolgozatban megvilágított hibákra is választ adó szabályrendszert kaphatunk kézhez.

Lezárva: 2012. október 26.

Irodalomjegyzék:

Hivatkozott irodalom:

- Halmai Gábor és Tóth Gábor Attila (szerk): *Emberi Jogok*. Osiris Kiadó. Budapest, 2003.
- Jobbágyi Gábor: *Orvosi Jog - Hippokratésztől a klónozásig*. Szent István Társulat. Budapest, 2007.
- Jóri András: *Adatvédelmi kézikönyv*. Osiris Kiadó. Budapest, 2005.
- Kecskés László: *Polgári jog A személyek joga*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2010.
- Király Tibor: *Büntetőeljárás Jog*. Osiris Kiadó. Budapest, 2008.
- Lenkovics Barnabás–Székely László: *A személyi jog vázlata*. Eötvös József Könyvkiadó. Budapest, 2008.
- Majtényi László: *Az információs szabadságok*. Complex Kiadó. Budapest, 2006.
- Nemes András: *Jogi- és sportjogi ismeretek*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2011.
- Petrik Ferenc: *A személyiség jogi védelme A sajtó-helyreigazítás*. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2001.
- Péterfalvi Attila (szerk.): *Adatvédelem és Információs szabadság a mindennapokban*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2012.
- Schanda Balázs-Balogh Zsolt (szerk.): *Alkotmányjog-Alapjogok*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-és Államtudományi Kara. Budapest, 2011.
- Sólyom László: *A személyiségi jogok elmélete*. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1983.
- Vékás Lajos (szerk.): *Az új Polgári Törvénykönyv Bizottsági Javaslat magyarázatokkal*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2012.
- Vékás Lajos (szerk.): *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2008.
- A Polgári Törvénykönyv magyarázata*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2007.

Felhasznált irodalom:

Frenkl Róbert: *Győzni minden áron*. Springer Kiadó, Budapest 2000.

Ines Geipel: *Dopping A teljesítmény ára*. Corvina Kiadó, Budapest, 2009.

Szerdahelyi Szabolcs: *Doppingrendszer váltás*. Kpnet Üzleti Hetilap

Törő Károly: *Személyiségvédelem a polgári jogban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1979

Jogsabályok:

Magyarország Alaptörvénye. (2011. április 25.).

1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről

2011. évi CXII. Törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról.

2004. évi I. törvény a sportról

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről

43/2011. (III. 23.) Korm. rendelet a doppingellenes tevékenység szabályairól

42/2011. (III. 23.) Korm. rendelet az UNESCO által 2005. október 19-én elfogadott, a sportbeli dopping elleni nemzetközi egyezmény módosításának kihirdetéséről

55/2004. (III.31.) Korm. rendelet a doppingellenes tevékenység szabályairól

99/2001 (VI. 20.) Korm. rendelet a doppingellenes tevékenység szabályairól.

86/1998. (V. 6.) Korm. rendelet A meg nem engedett teljesítményfokozó szerek, készítmények és módszerek használata tilalmának szabályai.

23/2002.(V.9.) EüM rendelet Az emberen végzett orvostudományi kutatásokról

T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről

Nemzetközi szabályok:

WADA:World Anti-Doping Code 2009 (Nemzetközi Doppingellenes Szabályzat)

WADA:World Anti-Doping Code 2004 (Nemzetközi Doppingellenes Szabályzat)

WADA: International Standard for the Protection of Privacy and Personal Information

WADA: International Standard for Laboratories

WADA: International Standard for Testing

WADA: Constitutive Instrument Of Foundation of the Agence Mondiale Antidopage. 2009. szeptember.

WADA: Agreement Governing the Use and Sharing of Information in Wada's Anti-Doping Administration and Management System(ADAMS)

UNESCO: „International Convention Against Doping In Sport”. 2005.10.19. Párizs.

Alkotmánybírósági határozatok és bírósági gyakorlat:

Alkotmánybíróság 8/1990 (IV.23.) számú AB határozata

Alkotmánybíróság 64/1991. (XII.17.) számú AB határozata

Alkotmánybíróság a 8/1990. (IV.23.) számú AB határozata

Nemzetközi Sportdöntőbíróság: CAS 2009/A/1752 és CAS 2009/A/1753 egyesített ügyek
Vadim Devyatovskiy és Ivan Tsikhan v/IOC ügyében hozott határozat. Lausanne, 2010.06.10.

Folyóiratok és Internetes források:

Fehér János: Senkit sem fogunk a Mekiben megpisiltetni.(2011.11.03.), Sport Géza,
http://sportgeza.hu/sport/2011/11/03/senkit_sem_fogunk_a_mcdonald_sban_megpisiltetni/

Pataki Gábor: „A sportjog és helyzete Magyarországon – prominensek szemével”, 2009.
<http://www.jogiforum.hu/sportjog#4>

Pál T. Gábor: Közlemény. (2012.07.19.), Fazekas Róbert Hivatalos Honlapja,
<http://fazekas.blogin.hu/>

Pető Péter: Dísz kosz. Népszabadság, 70. évf. 2012/163.

Starcsevics Ádám: 11 kérdés Fazekas ügyében (2012.07.30.), Fazekas Róbert Hivatalos
Honlapja, <http://fazekas.blogin.hu/>

MTI: Peking 2008: a fehérorosz Ivan Tyihon a CAS-hoz fordul.(2008.12.12),
http://www.nemzetisport.hu/migralt_cikkek/20081212/peking_2008_a_feherorosz_ivan_tyihon_a_cas-hoz_fordul?ncache=1

Inforádió/MTI: Fazekas Róbert kikerült az olimpiai keretből. (2012.07.10), Inforádió,
<http://inforadio.hu/hir/sport/hir-507088>

Dopping az olimpiákon, Múlt-kor történelmi portál, (2012.08.01.), http://www.mult-kor.hu/20120801_dopping_az_olimpiakon?pIdx=2

NSO: „Armstrongnak nincs helye a kerékpársportban” - megfosztották sikereitől.
(2012.10.22.), NSO Online. <http://www.nemzetisport.hu/kerekpar/armstrongnak-nincs-helye-a-kerekparsportban-megfosztottak-sikereitol-2184583>

Egyéb források:

A Magyar Kajak-Kenu Szövetség Doppingellenes Szabályzata 2012.

A WADA hivatalos honlapja: <http://wada-ama.org/>

HUNADO hivatalos honlapja: <http://www.antidopping.hu/main.php>